

- ETNA -

Prvi elektronski časopis za satiru

aforizmi, poezija, proza, epigrami, prikazi, karikature

Beograd, 01. februar, 2002. Broj 10. Godina II

Političari ne misle ono što govore.
Ne mogu da preuzmu toliku odgovornost.

Slobodan Simić

- Vojska Jugoslavije će se reformisati. Počeće da dobija ratove.
- Nismo mi ni tražili ceo kapitalizam! Samo njihove plate!
- Ako me odmah ne vratite na posao, prekinuću bolovanje!
- Radnici su dovoljno zreli da im se kaže kako nastaje stečaj. Donese ga roda!
- Zvona na Sabornoj crkvi označila su početak restrikcije struje.

Slobodan Simić

- Ako se i mi priključimo svetskoj zajednici, od ostatka sveta neće ostati ništa!
- Bogatstvo je pojedinačno, a socijala nam je zajedničko dobro.

Vita Teofilović

- Opet ćemo glasati za vas. Ako do izbora ne umremo od gladi.
- Jedva sam prepoznao štrajkače glađu. Ni po čemu se ne razlikuju od većine.
- Tačno je da su porasli troškovi života, ali zato je život jeftiniji.
- Dočekali smo 21. vek, a valjda će naići i tramvaj!
- Poseta delegacije predsednika Koštunice Kini mnogo je koštala budžet. Bilo bi jeftinije da su otišli u neki kineski restoran u Beogradu.

Aleksandar Čotrić

- Kosovo smo prodali deo po deo. Srbiju ćemo fabriku po fabriku.
- Pojeo sam govno. Da se ne baci.
- Vi se još niste naoružali, a bolje sutra samo što nije!
- Ne pokrećite istragu! Nećete saznati ništa novo.
- Moj deda je bio heroj i od njega mi je ostala samo kubura. Komšijin deda je bio kukavica, pa on nema kuburu, ali ima sve ostalo.
- Naša vlast ne deluje uopšte kao razbijena banda. Naprotiv!
- Kriminalce kažnjavamo zatvorom, a poštene građane novčano. Platama i penzijama.
- Sirotinja misli samo na jednu stvar, ali ne na tu na koju vi mislite!

Ninus Nestorović

- Izašla mi je čitulja u "Politici". A objavljujem i u drugim listovima i časopisima.
- Kada bismo živeli kao sav normalan svet, odavno bismo poludeli.
- A kada je brod počeo da tone, na površinu su isplivali slepi putnici.
- Smrt se stalno drugom dešava, inače ja sada ne bih bio živ.
- Prošli smo kroz cilj, jer nismo mogli da ga zaobiđemo.
- Malo pišem, ali malo i čitam. Ono što napišem.
- Ako za ideale ginu budale, Srbija je idealna država.
- Napisao sam dva aforizma, a u pripremi je i trilogija.
- U škole je uvedena veronauka, a uskoro će i grejanje!
- Ne isključujte mi struju! Imam leš u zamrzivaču!
- I policija menja lični opis. Boli, ali zato ne košta.

Vladan Sokić

- Narod je nezhvalan. Jedino ga interesuje kako da preživi.
- Poslednje riječi Velikog Režisera: "Sačuvajte mi kadrove!"

Božo Marić

Mi smo najdemokratskije društvo.
Nama su sve stranke vladajuće.

Slobodan Simić

**Poslaničke plate su velike.
Svuda u svetu TV zabavljači su dobro plaćeni.**

Aleksandar Čotrić

GOSPODAR DIMA

Gospodar Dima vatru sprema
red drveta pa red vode
od plamena traga nema
sav trud mu u dim ode...

Kad svi misle - nema više
Tad u ruke žarač prima
stenje, džara i uzdiše:
Nigde vatre - puno dima!

Gospodar Dima vatru sprema
red truleži - pa red čkalja
tek, od vatre traga nema:
Dim caruje, a puk suze valja.

(...)

Tomislav Trbojević

NOĆ KADA SAM POSTAO KOMPLETAN KONJ

Pogledam jednom - budala
pogledam i drugi put - budala
i treći put - budala
dal' je do mene
il' do ogledala.

Miladin Berić

POGLED U GLAVU

Nikad nisi siguran
U ispravnost pogleda
I da li si se osvrnuo
Na stranu pravu

Kuća se prvo
U krov gleda
A čovjek u glavu

RUPA I ŽIVOT

Opomenu za čovjeka
Oduvijek zemlja šalje
Rupa svakoga čeka
A život ide dalje

DRUGI NEKO

Moje drugo "ja" iz mene urliče:
- Ne misli o onome što te se ne tiče
A moje pr(a)vo "ja" odgovara meko
O onom što se mene tiče misli drugi neko

Živko Vujić

**Smejem se do suza.
Tako niko ne primećuje
kada plačem.**

Goran Dokna

IZLAZ

Čim je za novog Upravnika pozorišta izabran mladi i grlati glumac i političar, znao sam da dolaze crni dani. I bio sam u pravu.

Upravnik me je pozvao na razgovor. Kratak.

- Znaš, Miloje, ti si dobar radnik i zaista si godinama savesno cepao karte, ali...

Ali je Miloje višak. Ali je Miloje teret. Ali će bez Miloja pozorište procvetati. Te sam se našao na ulici. Izgledalo je prilično beznadežno. Ko će da primi na posao matorog razvodnika koji od poslova zna samo da naplaćuje ulaz!

Tada mi je sinula ideja. Gde to piše da se naplaćuje samo ulaz? Oslanjajući se na dosadašnje bogato iskustvo, na početku nove pozorišne sezone, koja je bila dodatno opterećena repertoarom novog Upravnika, došunjao sam se do izlaza pozorišta. Ubrzo posle početka predstave, počeli su da se na izlazu pojavljuju prvi gledaoci, trudeći se da budu što diskretniji i neprimetniji.

- Šest stotina dinara izlaz, goslodine! - prodrao bih se ja.
- Zar toliko? Pa ulaz sam platio tri stotine dinara!

Ja bih samo nemoćno slegao ramenima. I svi su plaćali. Oni što su duže gledali plaćali su bez reči. Čak su ostavljali i bakšiš.

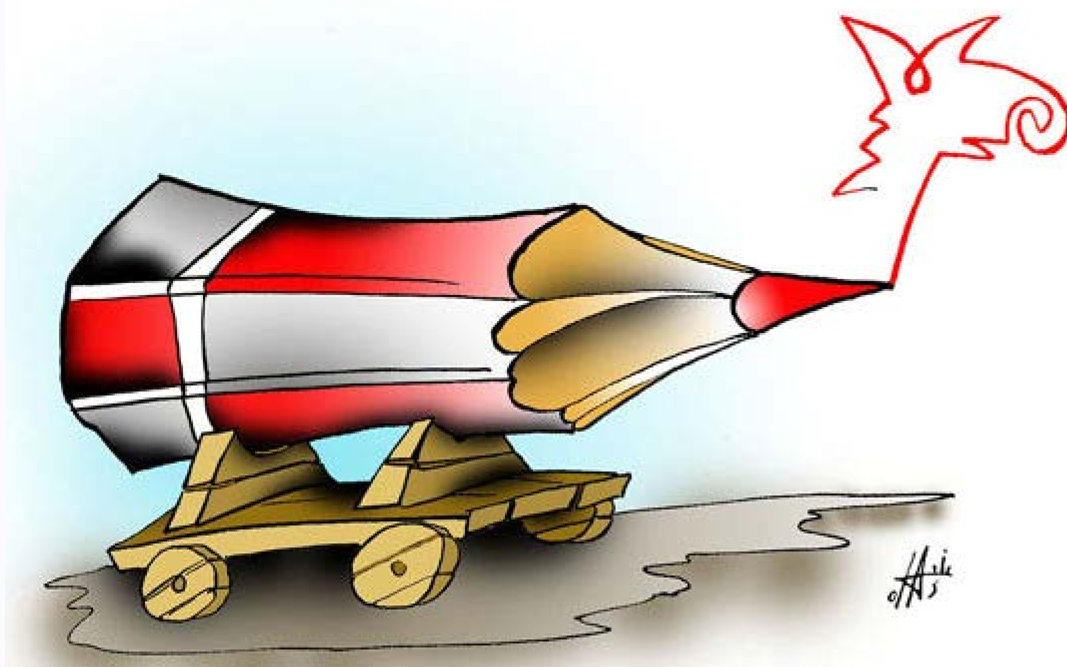
I tako sam počeo vrlo pristojno da zarađujem. Ali me je to podstaklo da razvijem svoj biznis. Uzeo sam programe svih srpskih pozorišta i po napravljenom rasporedu čekao ispred izlaza.

A pozorišna publika je zaista divna i kulturna. Ne pitaju šta košta.

Slobodan Simić

**Uzalud krive sliku o meni.
Ja znam da sam fotogeničan.**

Goran Dokna

ODBRANA

Prebiram po tastaturi. Proizvodim rečenice kojima ću ih postideti. Što su isti kao oni pre, što su nas obmanuli, prevarili, izneverili. Tako ja mislim naivan. Oni kroz prozor bacaju ostatke od ručka. Ljudi trče do njihovih prozora, guraju se, kupe hranu sa zemlje, u usta stavljaju, u džepove guraju. Ne čuju kako ispod njihovih stopala izdišu izgažene reči.

Đorđe Otašević

LUDILO

U poslednje vreme mnogo pasem travu! Svojevremno sam popasao travnjak ispred kuće. Trava sočna, bogata vitaminima. Zdrava, a besplatna hrana. Onda sam popasao komšijino dvorište. Zamolio me čovek, nema kosačicu, a vidi da volim da pasem. Potom sam prešao na fudbalska igrališta, gradske parkove i seoske livade. Obično pasem posle kiše jer je trava čistija. Tako sam postao pasionirani pasilac. Pasem skoro godinu dana.

A sve je počelo kao eksperiment. Hteo sam da proverim tezu nekih naučnika da su krave poludele zato što pasu. I došao sam do empirijski utemeljenog zaključka da njihovo ludilo nije uzrokovano dugotrajnom pašom. Evo, moj intelekt je ostao potpuno očuvan i posle toliko popasene trave. Čak mi se čini da mi od zdrave hrane "kliker" još bolje i brže radi.

Jedini problem je što ne mogu da se zaustavim. Pasem kao lud!

Vladan Sokić

UPORNOST

Idemo svojim putem. Samo napred. Vidimo da stalno prolazimo pored istoga, nismo ćoravi. Vrtimo se u krug zato što naš put tvori savršenu kružnicu. Ne posustajemo. Stalno napred. Nije lako biti savršen, pa će se u jednom trenutku i naš put ispraviti. Barem nakratko. Više nam i ne treba.

Đorđe Otašević

SVET BEZ REPA

Prostorija za masažu. Na zidovima, umesto crteža anatomije čoveka, crteži anatomije krava i svinja. Maser gleda crtež, pa pogleda na pacijenta koji leži na krevetu. Traži mu rep i čudi se:

- Au, majku mu, kakav je ovo danas svet?! Ni rep nemaju!

ZEC SA LULOM

Čovek ide prugom. Kreće se ka tunelu. Staje ispred ulaza u tunel. Uzima pušku, nišani... Odjednom iz tunela nailazi voz sa parnom lokomitovom, koja čađi i glasno svira.

Voz odlazi. Ostaje zapanjen ogaravljeni čovek:

- Jebem ti... Ovako velikog zeca sa lulom još nisam video!

U PREDVORJU LUDILA

U vojnom šatoru, daleko od fronta, general sa grupom oficira razgleda kartu. Svi ćute i gledaju generala. On se nakašlja, začkilji na desno oko, i palcem pokaza na kartu.

- Ovde! Ovde ćemo da izvršimo proboj!
- Ali... - našao se u čudu ađutant - Ali... tu su naše trupe.
- Pa šta? - brecnu se glavnokomadujući. - Ima da ih šutnemo. Ko ih je, uostalom, tamo postavio?
- Pa... vi, generale - usudi se da odgovori pukovnik.
- Ja? Pa dobro, ja ću da ih i šutnem. Pozovi artiljeriju.
- Nema je. Predali se neprijatelju.
- Daj mi avijaciju.
- I nju smo izgubili.
- Onda zovi pešadiju.
- I ona se predala.
- Gde se, bre, ja to nalazim? U ludnici?
- Ne, u štabu, a to vam je predvorje ludnice - odgovori vojni lekar.

Mića M. Tumarić

Razum je pobedio.
Ludaci su se poubijali.

Aleksandar Novaković

Crne misli

Žrtve su pažljivo odabrane.
Nema svako glavu za bacanje.

Pokušao je da živi normalno
ne sluteći da je to ravno samoubistvu!

Ponekad mi i pucnji u prazno prijaju!

Optimizam se tako dobro raširio
po mrtvačkom sanduku
da tu za pesimizam nema mesta.

Tačno se zna kako građani dišu.
Kad izdahnu mnogo im je lakše!

U, sine, što ti je ratni raspored!
K'o da si stao na nagaznu minu!

Davljenik se i za kanap hvata
i tada klupko počne da se odmotava!

Patriota je malo vrdao,
a onda nam je dao život za otadžbinu!

Nismo sigurni da li mu to leš zaudara
jer je on za života bio mrtvo puvalo!

A kada su čamci za spasavanje
počeli da se pune vodom,
svi smo našli spas u brodu koji tone.

Razlika između glupog dželata
i giljotiniranog intelektualca je
ipak u glavi.

Kako narod izlazi na kraj
pokazaće obdukcija.

Evo čoveka od glave!
Sišao je sa uma!

Naši gubici su bili minimalni
pa smo mogli dozvoliti neprijatelju
da sa nekoliko pogodaka ublaži poraz!

Gde on stane
tu ljudi ne rastu!

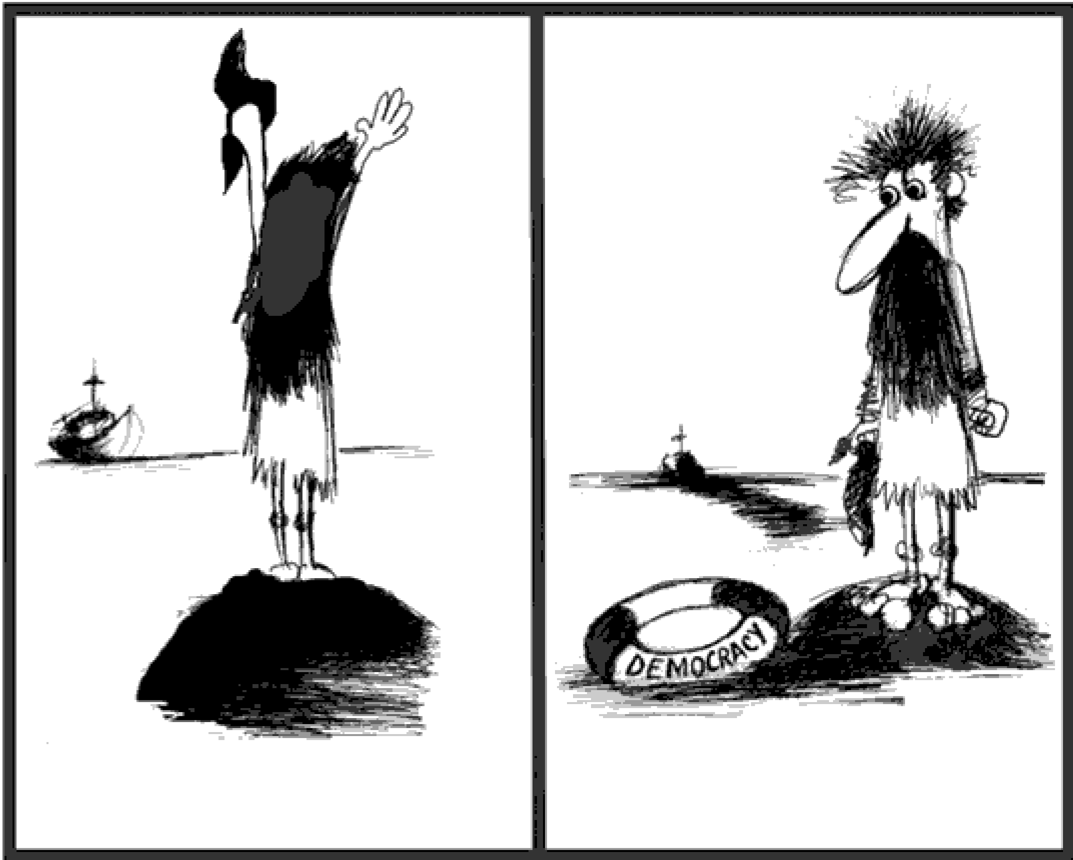
Rehabilitovali smo pokojnika.
Od danas ga smatramo besmrtnim.

Ako se šizofreničar pravilno usmeri
on može da nam radi za dvojicu.

U borbi do poslednjeg
niko vam ne daje garanciju
da ćete konačno dobiti jedan živi primer.

Naša spremnost na žrtve je tolika
da ovde više niko ne mora
da se žrtvuje dobrovoljno.

Raša Papeš

ZLATNA RIBICA

Upecao ribar zlatnu ribicu, a ona obećala da će mu ispuniti tri želje ako je pusti. Obradovao se ribar. Još kao dete čitao je bajku o zlatnoj ribici pa je znao da će mu želje zaista biti ispunjene.
Želeo bih više od svega da naš vladar bude svrgnut.
- To i nije tako lako - reče ribica - ali ću ti ispuniti želju. Imaš ih još dve.
- Voleo bih da moja žena ponovo bude mlada i lepa.
- Ništa lakše. Danas i plastična hirurgija može dosta da učini, a za nas, zlatne ribice, to je rutinska stvar. Šta je tvoja poslednja želja?
- Da moja uboga kućica bude velelepni dvorac.
- Dogovoreno. Samo mi reci kako se zoveš i gde stanuješ.
I mnogi drugi ribari upecali su zlatnu ribicu i većina je poželela da njihov vladar bude svrgnut.
Te noći policija je imala lak posao. Širenje doušničke mreže počelo je da daje rezultate.

Đorđe Otašević

ZLATNA RIBICA

Jednog dana pecao Diktator i upecao zlatnu ribicu.

- Ako me pustiš, ispuniću ti tri želje! - reče zlatna ribica.
- Tri želje! - oduševi se Diktator. - A koje tri želje?
- Bilo koje - reče ribica. - Možeš da poželiš bilo šta i ja ću ti sve ispuniti!

Diktator se duboko zamisli.

- A... šta ja treba da uradim... za uzvrat? - iznenada se prenuo iz razmišljanja.
- Ništa naročito - reče zlatna ribica. - Samo da me pustiš!
- Da te pustim!?

Diktator je iznenada promenio raspoloženje.

- Od našeg dogovora nema ništa - reče Diktator hladnim glasom. Ne bi bilo dobro da se pročuje kako ja poklanjam slobodu!

Slobodan Simić

Napravićemo ribnjak zlatnih ribica, tako će nam biti ispunjene sve želje!

Rastko Zakić

Kad ne uspemo glavom kroz zid, mi se provučemo kroz iglene uši.

Vita Teofilović

BALKANSKI PRIRUČNIK 4

Zagonetka konačnog rešenja

Ovo nije ono!

Okulistički problem sagledavanja

Ja pred činjenjicama umem da zažmurim. Može se slobodno reći da ja u takvim trenucima ne vidim od očiju.

Kompas manje vrednosti

Oni i sada najviše pokazuju na istok, manje na jug, još manje na sever, a zapad gotovo da ne primećuju. Snage leve orjentacije imaju veoma izražen kompas manje vrednosti!

Skromnost suicidnog tipa

Sve je veći broj građana koji prekraćuju svoje živote. Mada na svakog od njih dolazi tačno i samo jedan život, ima među njima skromnih pojedinaca koji su zadovoljni i sa mnogo manje.

Situacija za svaku nepriliku

Nigde nas nema, ali tu smo gde smo!

Iz opisa nove vlasti

Mnogo ste se promenili. To liči samo na vas!

Nevinost bez zaštite

Možete vi dokazivati svoju nevinost koliko hoćete! Krivci vam više ne mogu praštati!

Problem patriotizma kod besmrtnika

Besmrtnik je bio spreman i život da da za svoju otadžbinu, ali činjenica da ne može da umre dodatno komplikuje ovu složenu patriotsku situaciju.

Dobri vetrovi u nevreme

Poslovni partneri iz inostranstva navalili da sklapaju ugovore sa nama pa zovu čak i u vreme popodnevnog odmora. A poznato je da mi tada mrzimo ceo svet.

Najviši stepen sopstvenog jedinstva

Svaki građanin ima neprikosnoveno pravo na glavu, trup, dve ruke i dve noge. Koristeći ovo neprikosnoveno pravo on manifestuje najviši stepen sopstvenog

Raša Papeš

Iz dnevnika budućeg ludaka

Zloupotrebe je ispitala komisija.
I ispitna komisija je položila ispit.

Što ih više držim na dlanu
sve mi je kraća linija života.

Država je instrument vladajuće partije.
Udaraljka.

Dao sam im svoj glas.
Sada sam mutav.

Suđenje uglednom političaru može da počne. Tužilac je priveden.

Istražni postupak se uspješno razvija.
Već je ustanovljen razlog hapšenja.

Sve su to školovani političari.
Prvorazredni!

Taman kada mi je došlo da se ubijem,
pomogli su mi.

Lopovi će dobiti svoje!

- Zidovi imaju uši.
- Jeste, ima vaški!

Upućena mu je kritika
koja je iste noći i sprovedena.

Uhodili su ga.
Sudeći po tragovima u mokraći.

Pravićemo ih od blata.
Samo su nam blato ostavili.

Sloboda govora je potpuna:
možete govoriti u sebi ili van sebe.

Temelj nam je dobro udaren.
Tako reći luda kuća.

Imali bi bolju platformu
ali im fale daske.

Suđenje lopovu je proteklo
u konstruktivnoj atmosferi.

Prognoza za naredno vrijeme; biće tuče.

Rade Petković

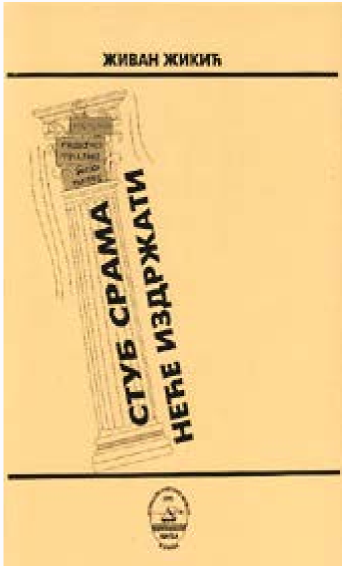
Nije problem što nam kola idu nizbrdo, već što nemaju šofera!

Vladan Sokić

Nove knjige

Stub srama neće izdržati

Živan Žikić
Istorijsko-zavičajno društvo "Kinđa", Kikinda 2001.

Kad ceo narod dospe na stub srama prirodno je očekivati da se on sruši: ili stub ili narod. A kada do rušenja dođe, ili makar samo do urušavanja, ne treba previše pameti da bi se dosetilo na čije će se glave lavina sručiti. I desilo se! Srušila se Kula Vavilonska, a Živan Žikić je, gotovo neotresajući razleglu prašinu, seo da zapiše svoje impresije. U svojoj, prvoj po redu knjizi, **Stub srama neće izdržati**, pokušao je da nam dočara kako je on doživeo i proživeo sveopšti haos.

> Pokrenuli su nas sa mrtve tačke,
> i doveli u živi pesak!

Da li zbog nagomilanog (lošeg) iskustva ili zbog upućenosti u prilike i neprilike, tek, ovaj pesimistički iskaz rečito govori o slutnjama koje more ovog inače veoma duhovitog autora. Optimizam, zarastao u korov, promalja se tek u nagoveštajima, kako ne bi uzeo danak pokušaju da se nadživi, uprkos svemu. I tu se više ne radi o pitanju "biti ili ne biti" sa svim njegovim modifikacijama, već prosto o nameri da se ukaže, ili je možda bolje reći da se opomene kako se ista ili slična kula ne bi ponovo zidala.

> Najteže mi pada praznina
> ispunjena rečima...

Govor kao dar koji po kojem se čovek razlikuje od životinja (političar od papagaja) odavno se pretvorio u svoju suprotnost, narušavajući osnovne postulate onoga što bi čovek trebalo da bude, a postao je, nažalost, u mnogo slučajeva upravo *praznina ispunjena rečima*. I tu ni škole ne pomažu. Naprotiv, one su često služile kao idealno sredstvo koje je omogućavalo da se razvije veština pomoću koje govorni aparat dobija na brzini, na razvijanju sposobnosti da se u previše reči premalo kaže. I taj princip opstaje vekovima, još od postanka retorike.

> Niko se nije naučen rodio.
> Sa tom parolom većina i umre.

Jasno je da niti svi mogu, niti svi streme istim dometima, ali svrstati se u odred duhovnih samoubica više je nego pogubno - naročito u vremenima kada i nauka i politika traže (i nalaze) žrtve. Oslonjeni rame uz rame o produkte unižene civilizacije, bez lika i imena, ne odmakavši od statističkog broja iz spiska rođenih ili umrlih; izbeći meni ljudoždera, da bi postao topovsko meso, ne čini se preterano uspešnim.

> Tvorac nam je udahnuo život,
> a sami smo se izveštili
> da umiremo.

Tvorcu se moralo olakšati, još kako! Najpre njegovim odbacivanjem, a potom i ostalim art efektima - pravljenjem drugog i drugačijeg "tvorca". Sudbina je, iako bedna, dugo vremena zavisila od toga. Nakaradna ikonografija vremenom se menjala, u skladu sa motivima inspiratora. Narod je, kao i uvek, bio samo lajt-motiv, dekor koji još tu i tamo diše. Otud je zaprepašćenje bilo veće kada se, u nastupu gušenja, razleteo na sve strane.

> Ako ikad dođemo do pameti,
> već sad znamo
> šta ćemo uraditi.

Naknadna pamet izrasla na temelju osećaja krivice, te stoga brani načelo da nestašni učenici imaju pravo na popravni. I to bi bilo razumljivo da taj osećaj ne prekoračuje granice koje kažu da pravo da greše imaju čak i onda kada znaju da to nije ispravno, ali jeste pomodno, privlači pažnju i izaziva izvesnu dozu divljenja prema onima koji istrajavaju u sopstvenoj gluposti.

> Veoma brzo je stigao
> na stub srama.
> Sada polako puzi dole!

Da li će stub srama izdržati ili pasti pod težinom prikovanih teško je sada reći, ali se nadamo da će nas o ishodu Živan Žikić obavestiti u nekoj od svojih budućih knjiga.

Vesna Denčić

Stanislav Vinaver

Srpski humoristi i satiričari

(Javno predavanje održano na Kolarčevom Univerzitetu u Beogradu)

U najvažnijem pesničkom dokumentu srpskog naroda, u Gorskom Vijencu, među tolikim scenama koje prikazuju narod, njegov duh, njegova shvatanja, i sve što je osnovno u njemu, nalazi se i jedna komična i satirična epizoda od monumentalne vrednosti. Moglo bi se reći da ona u neku ruku ima programski karakter tj. pokazuje okvir u kome se ima kretati srpska satira, srpska komika, srpski humor od tada pa do danas. Ta je epizoda povratak Vojvode Draška iz Mletaka. Najtipičniji predstavnik crnogorskog shvatanja i života kome su to shvatanje i taj život normalni i moralni, dolazi u dodir sa venecijanskom prefinjenom kulturom. Njegov prikaz te kulture jeste najoštrija njena osuda. Ljudi koji pretstavljaju Veneciju, taj nepatrijarhalni i antipatrijarhalni Vavilon jesu nejunaci. Njih ubija teskoba, oni žive u dostavama, hrana im je u stvari nešto odvratno, sve sami slatkiši, uopšte oni su babetine i posle 30 godina od njih nema ništa. Cela epizoda mogla bi se raščlaniti najopširnije, ali bi se uvek pravile varijacije na jednu istu temu: ovde Crna Gora - tamo Venecija, ovde prostor, zdravlje, normalnost, moralnost, junaštvo - tamo teskoba, bolest, izopačenost, iskorišćavanje drugih, nejunaštvo. Program koji nam postavlja Njegoš za razmišljanje, obradu i hrvanje ovde je dat u humorističnome vidu. I sam Vojvoda Draško nije mislilac, filozof, mudrac, svetac, državnik, političar - kojih takođe ima u Crnoj Gori Gorskog Vijenca. On je normalni Crnogorac toga speva, za njega ne može da postoji sumnja u crnogorske vrednosti i on ne može da primi ono što je suprotno kao zdravo, valjano i blisko razumu. Venecija je kod njega pored pokvarenosti, izopačenosti, boleštine i nemoralnosti još i - ludost. Naravno postoji mogućnost, koja je diskretno ostavljena u oblasti slutnje, da su drugi Crnogorci, čiji je vidokrug širi, u mnogome nesložni sa Vojvodom Draškom. Ali u suštini, čak i najumniji, čak i najprosvećeniji i najprosvetljeniji među njima osećaju isto to, doduše drugim izrazima. Dakle, postavlja se pitanje: Venecija ili Crna Gora. Odgovor je u Gorskom Vijencu: da, Crna Gora onakva kakva je, bez ikakvog oklevanja i bez ijednog poteza u korist Venecije.

A kakav je program za sve humoriste, sve satiričare a šire i najšire za intelektualnu elitu najpre, a najšire slojeve naroda na kraju? Program postavljen od Njegoša ovaj je: mi imamo staru značajnu veliku patrijarhalnu kulturu. Ona je izvor našeg ponosa ali i našeg zdravlja. Vi koji u ime izvesnih ideala hoćete da uništite tu kulturu pazite dobro i zapitajte se nije li ono što vi donosite u stvari Venecija Vojvode Draška!

Knjiga o kojoj se danas u Francuskoj najviše govori, strahoviti biološki pamflet velikog naučara dr. Karela protivu demokratije i humanističke nivelacije: "L om set enkoni" da je nešto imala namere služiti se podacima iz kulturne istorije srpskog naroda sa radošću bi uvrstila prikaz Vojvode Draška u svoj dokazni materijal. Dr. Karel danas 1937 godine pristao bi, ja mislim, uz Vojvodu Draška ne kao književnik, filozof, trgovac ili tako nešto, već kao biolog i podvukao bi činjenicu koju rečito iznosi Vojvoda Draško da je ona Crna Gora zdravlje a ona Venecija - bolest. Dakle, sasvim po strani od morala, od civilizacije i od drugih značajnih ljudskih merila. Ali problem koji se postavljao pred srpski narod nije bio samo problem istorije, problem biologije, problem civilizacije, jednom reči skup raznih zadataka koji su imali da se reše. On je bio i problem sudbine. Mi smo morali hteli ne hteli u tu drugu kulturu. Čak i kad, bismo znali da je ta druga kultura zaista bolest. Međutim mi to pre svega nismo znali jer to nije bilo utvrđeno ni onda kao ni danas, a zatim da se zamisliti da bi uvek jedni išli makar i za bolešću, jer nije dokazao da je jedini celj naš u zdravom, normalnom i čvrstom opstanku.

Jedan narod ogromne duševne i moralne snage, koji je izradio sebi epopeju ne za to da bi se kroz nju rasplakao nego da bi se preko nje oslobodio, zatiče pred sobom jednu drugu, neherojsku građansku kulturu kojoj su mnoge od najsvetijih tradicija toga naroda prosta zaostalost i zastarelost. Javljaju se u našoj užoj pozvanoj sredini propovednici te nove kulture koja treba da nadvlada, da zameni ono što imamo. Razni intelektualci toga vremena - počevši od najtiših seljaka prečanskih koji su nešto videli pa do činovnika, učitelja, oficira, sveštenika i svih onih skromnih trudbenika blagostanja materijalnog, opštenja većma usklađenog - razmišljaju na svoj način i podložni su već prvome vrenju. Oni nisu pisci i o njima i njihovom radu nemamo dovoljno pisanih podataka. Nesumnjivo je da se u mnogima od njih događalo ne samo da su zaraženi novim idejama racionalizma, borbe protiv predrasuda, želje za preuređenjem našeg društva, nego da se odigravala u njima i drama, teška drama sa lajtmotivom večnim: treba li, sme li se to uvesti kod nas? neće li to prouzrokovati nenaknadivu štetu?

Pisci svih rodova, intelektualci i intelektualni poslenici, kulturni radenici, svi imajju da rešavaju to pitanje. Njega rešavaju na svoj način i svojim reakcijama i najšire mase. A književnost daje naii jedan od putokaza da se snađemo u tome toku, u tome vrenju. Književnost u isto vreme služi još i kao jedna od naročito vidljivih arena na kojoj se borba starih tradicija i novih potreba plastično prikazuje. Interesantno je da, pošto se borba za građansku kulturu u svima njenim vidovima vodi u ime ideja* 18 veka koji je u razumu gledao duhovnu silu čovečansku, interesaatao je da se zbog toga ova borba dobro ogleda baš kod satiričara, kod humorista. Oni koji pretpostavljaju čist razum osećajima, oni traže razloge i stil koji govore intelektu. A komika je, kako nam je magistralno pokazao Bergson, najpretežnije oblast intelektualna. Bergson vidi u komici jedno od oruđa društva i prirode koji idu na to da izvrše potrebne korekture nad pojedincima koji se odmeću ili odstranjuju od linije života i linije društva. Pošto se rajdi o potrebnoj i društvu korisnoj kazni - jer se komikom kažnjava krivac - to je po sredi funkcija intelekta, jer kazna će biti pravedna, samo ako je zasnovana na razumu.

Ovim nisam hteo da kažem da se komika i satira ne mogu pojaviti u doba kada se intelektu pridaju manja prava. Ali hteo sam reći da je doba sa kojim počinje velika borba o kojoj je reč jedno u kome komika i satira dolaze brže i prirodnije do izražaja.

Dositej Obradović koji sa žarom prima ideje prosvećenosti služi se najradije u svojoj didaktici, komikom, blagom šalom. Takvi su svi dobri didaktičari. Istina,

Dositej uzima od novih ideja ono što mu izgleda preko potrebno i neophodno za ovaj čas. On uzima najpre ideje o toleranciji, bez kojih se ne bi dao zamisliti rad u celome narodu, ideje o potrebi prosto-narodnoga književnog jezika koji bi svi shvatili, ideje o reformi crkvenog ževota koje su se nametale same po sebi. Dositej kao da nije u tragičnoj dilemi o tempu, o brzini kojom treba vršiti i izvršiti program prosveščenija. On je na početku. Može se zamisliti i drukčiji Dositej, sa više temperamenta (radikalizma, žurbe, nestrpljenja, ogorčenja) i bola. Međutim, pravi dogođeni Dositej Obradović bio je takav, i od te istorijske činjenice moramo da pođemo kao takve. Da je bio drukčiji to ne bi omelo ono što se izbeći ne može, ali bi dalo nesumnjivo drugu boju, druge akcente, druge ritmove našoj književnosti i našoj kulturi.

Sterija Popović najznačajnija figura u oblasti humora i satire posle Dositeja, doživljuje borbu tako reći sa druge strane barikade. Dositej veruje u prosveščenije. Istina, on nije suviše rđavo govorio o Kraljeviću Marku ali to je po svoj prilici zato da ljude ne dira i ne pozleđuje bez potrebe i pre vremena. Ali proces je otišao dalje. I Sterija Popović jetko primećuje u svojim komedijama i polemičkim spisima kako ta kultura koja dolazi ne daje stvarnih vrednosti a uništava najveće, najtrajnije, one koje su sačinjavale srpski narod. On pre svega vidi pred sobom ogromnu masu šarlatana i varalica koji se prave da donose kulturu a ustvari samo rade za svoje najniže materijalne ciljeve. S druge strane oni dovode ženski svet u maniju ludog podražavanja, u raspikućstvo, u materijalnu i moralnu propast. Istina, Sterija je oštar i prema samome narodu koje hoće da odbrani od nadrikulture. On ga prikazuje kao preterano lakoverna. Sterija u svojim mislima ideališe narod i teži da taj narod ostane neokrnjen u njegovoj epskoj veličini, ali kada izvodi na pozornicu i ljude iz naroda, one ljude koje ne želi da ocrni i unizi, one koji su mu simpatični, onda se vidi da o njima mudruje: ej, lakoverni srpski narode, pa tebi se može svako čudo i svaka nakarada nametnuti. Sterija nije dovoljno svestan ovog momenta. Ni kod jednog kritičara i pisca koji se bavio Sterijom nisam našao ovaj detalj kao istaknut. Meni on izgleda od presudne važnosti. Jer, kultura koja samu sebe do tolikog stepena ne može da odbrani ustvari je takođe osuđena. I ne znajući to, sa malo crta i poteza Sterija je pokazao neodrživu slabost onog što bi imalo da bude od čelika, od kamena, od mramora. Narod je lakoveran, može se od njega učiniti šta se hoće. Iz ovog dubokog uverenja Sterijinoga, koje i on nije dovoljno jarko izrazio u vidu ličnog priznanja, ali koje se vidi iz celog dela Sterijinoga, sleduje, rekli bismo kao osnova teorema jedno: inteligencija je kriva i vođi su krivi za sve što se zlo dogodi sa tim narodom. Narod je podvrgnut do kraja sugestijama svojih vođa i svojih nadri-vođa, svojih laža i paralaža. Tako se već kod Sterije jasno ocrtava i ostaje kao zaveštanje za buduće naraštaje: narod nije kriv, narod ne može biti kriv, krivi su vođi, kriva je inteligencja.

Vođi i inteligencija ispali su kod Sterije Popovića strašni i naopaki. Jedan jedini među njima, Gavrilović u "Rodoljubcima" ipak je sa velikim naporom izmajstorisan do ispravnosti. Samo on zadovoljava se jetkim primedbama jednog mrzovoljnoga rezonera - što je nesumnjivo bio i sam Sterija - ali niti šta postiže, niti možda u dubini duše i želi da postigne. U dubini duše on je jalovi cenzor zadovoljan kada ima šta da kritikuje kao nenarodno, nesocijalno i nezdravo.

Sterija postiže veliki književni uspeh. On je ne samo postavio i video problem, on je dao i svoja rešenja. Ova rešenja imaće najvećeg značaja, za razvoj naše književnosti, za repertoar naših tipova koji se prikazuju preko književnosti, najzad za sam izbor tema u velikoj kulturnoj borbi.

Ma koliko u svojim spisima Sterija stajao sa one druge konservativne strane, kako su to zapazili i istakli svi kritičari, on ipak nije tako jednostavan, posmatran sa jednog višeg gledišta koje obuhvata celu ličnost. Jer Sterija imponuje celome svetu i postiže najveće efekte svojim stilom, svojim načinom izlaganja, tehnikom kojom piše i zanatom kojim se služi. A sve je to uzeto sa strane od one iste kulture građanske protivu koje on hoće da odbrani svoj svet. Njegov stil u tragičnim pozorjima jeste savremena patetika, potpuno strana srpskom patriarhalizmu, kad piše pak komedije on se služi tehnikom zapada, zapletima, trikovima, svim mogućim tadašnjim rekvizitima. Zato on izgleda celome svetu i celome narodu učen čovek. Njegova učenost ta je koja najviše imponuje. Jer u srži on je kao što znamo hladan, bez mašte i bez naročitog poleta. Njegovo glavno preimućstvo to je ono što mu je dala građanska kultura: tehnika savremenog pisanja.

Je li Sterija uopšte protivu jedne građanske kulture? Mrzi li on njen duh? To se ne bi moglo reći već i po tome, što on usvaja od toga duha baš one tekovine, za koje je najosetljiviji, pisac usvaja tehniku pisanja. On prikazuje u stvari ne toliko borbu između građanske i patrijarhalne kulture, nego tehniku prenosa, način na koji se ona kod nas prenosi. Ljudi koji je prenose, pa i ljudi koji je usvajaju u stvari su prikazani kao nazovi kulturni, i nakaradno oplemenjeni. Da li bi Sterija imao šta protiv da se kod nas mogla građanska kultura nekako preneti bez takvih posrednika i bez onih strahovitih pojava posrtanja, nesigurnosti i nekarakternosti? Bi li jednom reči Sterija bio protivan da svi Srbi postanu onako kulturni kao on, onako učevni kao on? Što se mene tiče ja mislim, ja sam uveren da sam duh građanske kulture nije bio Steriji tako odvratan, da je on imao vrlo mnogo relativističkoga smisla, i da jedan čovek njegove superkritičke vrste ne može ništa da voli kao apsolutnu vrednost. On brani patrijarhalnu kulturu - ali po našem najdubljem uverenju on i nju ne voli bogzna koliko. On brani nešto što ne voli mnogo od nečega što voli još manje.

Treba samo potpunosti radi da spomenemo **Trifkovića**. On je dobar tehničar, i on pokušava da kritikuje društvo ali ne zato što on ima u tome nekakvoga moralnoga interesa. Meni se čini da je kod Trifkovića tehnički problem pretežniji nad moralnim i da Trifković kritikuje društvo svoga vremena u onome što je omogućeno i vidljivo za kritiku ali ne zato što bi ga sve to ljutilo, nego zato što mu je potreban predmet za komedije. A pošto su naravi predmet komedijama, to on izobličava naravi. Samo izobličava ih blago i dobrodušno. On nije ni sa jedne strane barikade. Drugi su u sumnji i bolu, poneki bi svaki čas prelazili s ove ili s one strane i po svakome pitanju: u jednoj prilici bili bi za građansku kulturu, u drugoj za patrijarhalnu. Kod mnogih pitanje je u tempu, u brzini usvajanja tekovina građanske kulture i potiskivanja patrijarhalne. Trifković nam izgleda izvan ovih moralnih teškoća, odgovornosti i sladostrašća. On je čovek koji iz čisto tehničkih razloga upotrebljava savremene probleme maloga vojvođanskoga društva koje se formira. Prosto da bi napisao svoju komediju. U vreme velikih i teških borbi, onoga što Rusi nazivahu "prakljatije vaprosi" (prokleta pitanja) koja niko ne može izbeći i kojima se niko ne može oteti, Trifković je bio naša dražesna idila, neka vrsta tvrdnje da sve to ne treba uzimati srcu, ali da se bez toga i ne može, jer bez toga nema ni zabave, ni akcenta stvarnosti.

Jovan Jovanović Zmaj igrao je kao satirički pesnik neobično značajnu ulogu, ulogu nesumnjivo veću no što bi se moglo očekivati posle objektivne procene njegovih stihova. Nesumnjivo da je tome pripomogla baš forma satire, one lake dobrodušne i **pamtljive** strofe. On nije došao do sasvim teških i oporih epigrama.

Možda njegova emocija nije bila, kada se tiče satiričnih tema, uvek dovoljno dosledna. U osnovnom pitanju o kome smo govorili, o kome govorimo: o problemu usvajanja, ili neusvajanja građanske kulture, on nije bio načisto. On uzima od Sterije to da je narod nedgovoran i da su krivi oni koji njime vladaju. On uzima od Sterije strahovanje da se narod ne degeneriše. On smatra da narod mora da bude dorastao velikim zadatcima koji ga čekaju, prosvetnom naporu i vojničkom naporu. Njegova nam satira danas izgleda nesrazmerna i bleda, jer nije sama sa sobom načisto. Naročito kada se recimo ljuti na neku malu gospođicu i malog fićfirića iz Novog Sada, što su izmenili staru narodnu nošnju. On ih iz potsmeha naziva "Dušanovim potomcima" i konstatuje da sa novim manirima ne mogu osvetiti Kosovo. Takva je satira nesrazmerna, šablonska i konvencionalna. Nesumnjivo da je i ona bila potrebna, korisna, a naravno i štetna, jednom reči da je odigrala svoju ulogu. Zmaj kao satiričar i kao humorista čisto je konvencionalan, on uzima apstraktne gotove teme, ne doživljuje ih bogzna kako duboko, i daje ih kao opšta mesta. Kao pesnik opštih mesta on ima takođe jedan veliki značaj. Mi ne mislimo da Zmaj nije stvarni liričar i stvarni pesnik. Ali ovde hoćemo da kažemo, povodom njegovih satiričnih spisa, da je on dao kao i u drugom svome delu, vrlo mnogo i opštega, banalnoga, konvencionalnog, ali ne izlišnog, hoću da kažem dao je ona opšta kulturna mesta koja su potrebna, koja su moneta za potkusurivanje, opšta mesta bez kojih nema kulture već usvojene, bez kojih nijedno doba ne može, opšta mesta) rečena onako kako se to očekuje i kako se to predviđa.

U Srbiji jedno novo doba cveta ogromnim naporom i poletom: pozitivističko jevanđelje Svetozara Markovića primljeno preko Rusije. I Rusija u istoriji svoje kulture imala je da izdrži jedan sličan trzaj kao srpstvo. I pred Rusijom postavlja se pitanje: Petar Veliki ili stara Moskva i strelci. Posle Krimskoga poraza vodeći intelektualci smatraju da je tempo kojim se vrši evropeiziranje, kojim se uvodi građanska, kultura, začmao. Smatra se da taj tempo treba dovesti do najživljega toka. Ono što ima da se izmeni liči mnogim intelektualcima ne samo lišeno lepote i romantike, nego čak i škodljivo, u današnje vreme. Radi toga tempa kod nekih intelektualaca pojavljuje se i ogorčenje na estetiku kao na reakcionarnu i otpornu ometajuću činjenicu. I kod nas ova Pisarevljeva ideja uništenja estetike steče privrženike, koji, siromasi, još lakša srca no bogatiji Rusi žrtvuju estetske vrednosti. Prirodno je, da se ta ideja nije mogla dovoljno izraziti kroz lepu književnost već iz samoga tehničkoga razloga: što oni koji gaje i obrađuju lepu književnost imaju prema njoj već samim tim neku sklonost, neku dublju prisnost i U osnovi ne mogu se složiti s time da estetiku treba do kraja prezreti. Ali za mnoge pisce od osetljivog i dubokog odnosa prema svome vremenu ovaj problem označavao je teške i neizdržljive moralne muke. Pisci su sumnjali u sebe, sumnjajući u potrebu onoga što čine, onoga što žele da čine. U tome je - i nije jedina - tragedija našega najvećega pisca u Srbiji, Laze Lazarevića. Možda i Vojislava Ilića. Ta tragedija napravila ih je možda većim piscima - a možda ih je i ubila.

Među piscima koji se po temperamentu priključuju ovoj srbijanskoj struji spominjemo od satiričara **Milovana Glišića** i **Radoja Domanovića**. Glišić smatra da svome rodu treba da posluži i svojim perom. Gledajući levo i desno on vidi razne zloupotrebe pre svega u administraciji koja radi sa narodom, i kod zelenaša. Te zloupotrebe on žigoše satirom male anplitude i čestitog negodovanja. Naravno on tu takoreći nigde ni ne vidi čoveka, ličnost, nego više jedan apstraktan pojam, oličenje ružnih i škodljivih osobina. Narod Glišiću ostaje idiličan i nekriv. Glišiću nikad ni na um nije palo da narod ma u čemu i ma zbog čega optuži. U stvari Glišić ne produbljuje ni temu ni odnose pa prema tome zadovoljava se površnim podražavanjem Gogolju. Gogolj je vidio pokvarenog činovnika, pa kroz činovnika prodirućim pogledom video pokvarenog čoveka, pokvareno društvo, i najzad pokvarenu i dosadnu i samu Rusiju, i samu vasionu. A zatim nastaje najtamniji i najstrašniji sukob koji je moguć za religioznog čoveka koji beše Gogolj: pitanje i o samoj dobroti božanstva?

Kod Glišića činovnik je pokvaren i njega treba naučiti pameti i naravno promeniti. Kod Glišića nije čak sigurno ni da li je tako veliki broj pokvarenih - kukolja kao da nema mnogo i ako je to je prosto kukolj u dobrome žitu. A već i na pamet mu ne pada da okrivljuje društvo, sredinu, narod, državu, vasionu i Boga.

Radoje Domanović kao satirični pisac koji je nosio u sebi u početku ona raspoloženja iz Svetozara Markovića, kao i Glišić, razvija ih u širokom opsegu. On se najpre obara na birokratiju i činovništvo, na činovništvo koje u našem društvu oličava takoreći u to doba celokupnu inteligenciju. Ta inteligencija, i po starinskom receptu Sterije Popovića, i po novom demagoškom receptu koji nastaje, kriva je jer ona jedina nosi odgovornost, jer dobri narod i nije odgovoran nego može samo da bude zaveden. Celokupnu patrijarhalnu kulturu ljudi kod kojih ideje Svetozara Markovića ostvaruju književni prikaz, osećaju kao nešto zastarelo, ali što se može lako zameniti modernijim, savremenijim, i korisnijim, gotovo isto tako prosto kao što se stara haljina zameni novom haljinom. Važno je da upravljači i vođi budu na svome mestu i da se napregnu kako bi se ta zamena izvršila. Ti pisci, ti kritičari, ti utopisti, ne vide da je čovek stvarnost a da se pojam o jednome stanju dobija time što se pravi apstrakcija, izvod, što se od mnogih konkretnih činjenica izvede kao sinteza jedan opšti prikaz stanja. Ti utopisti misle da ako je stanje takvo i takvo, recimo, zastarelo, recimo arhaično, onda treba samo imati dosledan plan promene i promena će doći takoreći primenom plana, savesnom i rešenom primenom. Čak i tempo kojim će se to omogućiti izgleda im da se može izvesti kako se želi, sve prosto zavisi od veštine i savesnosti upravljača.

Mi znamo naravno, da se konkretni stvor, čovek, ne menja ni tako lako, ni po komandi, ni po proizvoljnome tempu. Utopisti u našem intelektualnom životu, - da ne navodim nikakve druge sredine - smatrali su kao sasvim prirodno da se patrijarhalni čovek ima pretvoriti željenom brzinom u pozitivnoga čoveka koji je njima izgledao poželjan. Naravno taj pozitivan čovek trebao je još pride da ponese i iznese i zgodne osobine iz patrijarhalnoga vremena - dok bi druge proste odbacio kao škodljive. Te zgodne osobine bile bi junaštvo, izdržljivost i požrtvovanje za ideje pravih pozitivnih vođa.

Radoje Domanović udarajući na režim onoga vremena, polazi najpre od takvoga jednoga stava. Narod je, onaj široki seljački narod, sasvim pasivan, kod njega i prema njemu. O tome narodu malo se govori ili nimalo. Ali pojam inteligencije, pojam odgovornih vođa postepeno se proteže na gotovo ceo viši građanski stalež, na sve ono što je u srži važno. Tako krivi su u prvom redu naravno kod Domanovića ministri vođi načelnici, jer, ne misle na stvarno narodno blagostanje nego samo isključivo na svoje uske lične interese, protekcije, veze, familijarne odnose. Kao vođi oni su potpuno nesposobni, nekompetentni, šta više i glupi. Baš zbog te njihove praznine i gluposti satira gubi svoje najvažnije strele i otrove. Jer o gluposti se nema mnogo šta da kaže i njoj ipak nedostaje onaj makiavelizam, ona rešenost, ono nešto drsko i zainaćeno, ono uistini tiransko protiv koga je Njegošu izgledalo da je borba najsvetija. To su obični frazeri, lenjivci i glupaci kao u narodnoj priči. U njima nema ničega demonskoga, hoću da kažem Domanović u

njima nije video ničega demonskog. Oni su naivni.

Posle visokih činovnika dolaze niži činovnici koji su im slični. Ostajući glupaci, frazeri, mali i sitni ljudi oni se ne vide tako teško, tako sudbonosno opasni i škodljivi kao ljudi perverzije i zla koje šibaju Gogolji i Ščedrini, ruski pisci koji našima služe u tome trenutku za uzor, i koji im pred očima lebde. Taj svet Domanovićevih birokrata nije čak ni pakostan. Oni su svi orijentalski lenji, orijentalski familijarni, inače sa zapada povrh toga zahvatio ih je i duh filistarstva, duh begstva od svakoga napora ne samo fizičkoga nego i moralnoga. Taj duh naziva Domanović mrtvim morem. Mrtvo more znači sredinu koja je nesposobna za velika pa i prosečna i mala, oduševljenja, za novačenja i za makakav pionirski rad. Čak i kad se pojavi kakav slikar, književnik, umetnik, u toj sredini ona ga ubije svojim indiferentizmom. Pionira nema, odnosno ako se neko kao takav ma i najmanje pojavi inidiferentizam ga ubije. Još više, da bi takav čovek koji ustalasava žabokrečinu. koji izvodi iz ravnoteže mirnu i zaparloženu sredinu, da bi što pre bio uništen, sredina preduzima i neku vrstu napora, - koji joj je toliko nedrag - samo da bi ga se što pre otarasila. I onda dolazi stanje potpunog mrtvila koje Domaćović karakteriše strašnom rečenicom: "nigde povetarca".

Prećutno Domanović je smatrao u svojim najzrelijim tvorevinama da varoš treba da povede selo putem prave kulture, putem koji će da nas blagoslovi onim napretkom koji bi omogućio misiju Srbije, misiju oslobođenja Srba ispod tuđinca i preporoda zaostale zemlje, napredak kao zdravlje, kao blagoslov: zaostalost je prokletstvo. Ali Domanović baca anatemu na varoš, kao mrtvo more, koje nije svesro svoga zadatka, zadržava nas u hodu, baca nas u ambis.

Ovo je možda krajnja vizija o onome što je osetio Domanović. On je osudio varoš koja se zarazila zapadnjačkim filistarstvom, one njegove pokojne strine, koja se bojala svega i svačega i koja je zabranjivala detetu apsolutno i svaku igru, samo da se ne bi ubilo ili udarilo. Čudna je stvar, ali razumljiva: Domanović polazi od ideja pozitivističkih ali osuđuje malu buržoaziju i birokratiju - one koji, silom okolnosti, treba da ih privedu u delo. To kod Domanovića dolazi sasvim spontano i tokom njegovoga svesnoga iskustva. On optužuje varoš. Ova satira kao i mnoge druge ne samo kod nas završuje se nekom vrstom nihilizma. I pošto određeno vodstvo nije spoobno da izvrši zadatak to se postavlja sumnja i u sam zadatak i u mogućnost njegovoga izvođenja.

U potpuno drugačijim idealima živi i stvara **Stevan Sremac**. Među našim satiričarima on je možda prvi koji stvarno mrzi sami duh zapadne građanske kulture. Ali ne u ime folklora, ne u ime idealisanog naroda. On mrzi duh građanske kulture jer taj duh uništava elite koje je ranija kultura, pa i naša patrijarhalna kultura uspela da ostvari. Elite ili elitne duhove. A te elite i ti elitni duhovi u onome što je u njima vredno i divno ne mere se merilom zapadne kulture, bogatstvom, sjajem, i makojom drugom taštinom. Oni se mere sumom ljudskoga dostojanstva i prave čovečanske sreće, koja je u njima, i kojom zrače. U njima je više no neka čestitost, u njima je neka vernost sebi i svome ostvarenome tipu. Te elite moraju da izumru pod dodirom građanske kulture, koja niveliše, koja je pozitivistička, koja postavlja i materijalistička i materijalna nehumana i tupa merila, mesto starih i neobično specifičnih i specijalnih merila. Sremac se raduje kada nađe jednu sredinu koja je toliko izrađena da se njene vrline i njen.i gresi daju meriti samo krajnje specijalnim, potpuno naročitim merilima. Smeh, humor, kao sretstvo Sremčevog prikaza i kao oblast u koju on svoje ličnosti projektuje, vrše svoju životnu i socijalnu funkciju koju im je odredio Bergson. Smeh pomaže životu i pomaže društvu u pravcu koji je na dnevnome redu i koji treba da pobedi. I na taj način svi ti najsimpatičniji za: Sremca ljudi - Sremac to oseća, - smešni su utoliko što je vreme protivu njih i društvo protivu njih, što je naš put kojim se krećemo u suprotnosti sa njihovim opstankom. Oni moraju propasti. Sremac ih blagim humorom okružuje kao ikonu svetačkim oreolom: ali oni već pripadaju nečem što iščezava, oni su pokojni. Možda i zato taj gotovo svetački aureol oko mnogoga od njih.

Ako Sremac mrzi duh zapadne kulture on je potpuno svestan kojim se pravcem ide. On taj pravac ne voli, ali njemu ne pada na pamet da se protivu toka istorije ispostavi, isprsi. Mogli bismo zamisliti i takvoga satiričara. Mi ga nismo imali u doslednome donkihotskome vidu. Da je Jaša Ignjatović bio većma čovek od satire možda bi on dao nešto određenije, bitnije u tome baš pravcu.

S jedne strane mnogobrojni tipovi, čudni, čudesno ostvareni, čudesno shvaćeni i dati sa ponekiput gotovo fantastičnom kujundžiskom finoćom koja je navlaš sramežljivo sakrivena ispod hotimičnih vulgarnosti koje treba samo da zature trag. A s druge strane Sremčev nekako aristokratoki protest protivu prostaštva i nihilizma.

Sremac ne voli a možda i ne želi u dovoljnoj meri da usvoji ideal prostog prirodnog Rusovljevog ili epskog čoveka. Naročito ga ne voli u njegovom degenerisanom vidu tj. kada na pr. epski čovek hoće marijerske i filistarske zadatke da vrši pomoću rekvizita, pomoću rečnika i mentalitetom epskoga čoveka. On pre svega tu vidi, recimo u "Vukadinu" jednoga šeretbudalu koji se služi onim što je najsvetije jednome narodu kao što je srpski narod, a da bi postigao nešto što je tako često suprotno onome što bi pravi svesni epski čovek u takvome momentu imao činiti. Degenerisani epski čovek služi se svojom epopejom radi ciljeva epopeji neprikladnih. A šta će i taj jadni epski čovek, zar on nema prava da pribegne svome desetercu i guslarenju kada je to sve što ima? Eto tu je Sremac neumoljiv, on epskoga čoveka: tera natrag u epopeju, on mu ne da živi u današnjici.

Nihilizam prema Sremcu jeste potez kod onih koji idu da obaraju sve predrasude i smatraju sve ostvareno pred sobom kao predrasudu, dok stvarnošću nazivaju samo svoje pozitivističke apstrakcije. Sremac mrzi tip našega oštroga pozitiviste koji uništava estetiku i sve druge nasleđene i osveštane vrednosti, kao predrasude. On oseća u njemu nešto bezlično, neku silu mržnje i uništenja. Sremac nije uspeo dovoljno da toga "novoga čoveka" prikaže. U njegovom demonizmu, u nečem fanatičnom i doslednom to je osetio najbolje Laza Lazarević prikazavši novog učitelja iz Školske ikone. Kod Sremca ovaj je ipak i suviše površan, bez hladne strasnosti rešenoga fanatika, bez nečastivih sila nevidljivih sa kojima paktira.

Nama izgleda; Sremac naš najlepši i najdublji humorista. On je imao velikih mržnji kao i Domanović - a kod satiričara negodovanje stvara stih, kako veli stari latinski pesnik - samo su njegove mržnje bile određenije, konkretnije, nerasplinute, nerastvorene u konačnu maglu, za to i dublje. Sremac je imao i ljubavi za sve ono što mu je izgledalo čudesno i blagorodno u ostvarenjima starije kulture. I smejući se nad nemoćju toga ostvarenoga života koji je zračio, nad nemoćju njegovom da se održi i očuva, novim silama vremena uprkos, - on se njima smejao po svojoj takoreći prirodi humoriste, po svojoj nametnutoj dužnosti, po prizvanju: jer humorista, jer komičan pisac mora da se smeje i smeh je način na koji on mrzi i voli.

Nušić spada u pisce koji su od uvek imali priznanje široke publike. Priznanje pak književnih kritičara on dugo vremena nije imao. Meni je lično draga činjenica što sam ja kao kritičar od uvek priznavao, cenio, poštovao Nušićev talenat i šta više pokušavao da nađem njegove najbitnije, najskrivenije osobine. To što je on imao odobravanje publike nije me ni najmanje sprečilo u mojoj težnji ka objektivnosti i ka shvatanju. Svi misle da nije ništa lakše nego shvatiti Nušića. Možda i on sam to isto misli, jer sve ono što piše i napiše on postavlja tako kao da je sasvim prosto, kao da se nameće samo od sebe. Verujte, da je to jedna varka. Stvari izgledaju proste, on veruje da su one takve, svi veruju da je to zbilja u najpovršnijem smislu te reči stvarno, tojest stvarno naj onaj prvi ovlašni pogled. Svi se varaju. Ja to smelo kažem. Nušić se pretstavlja i daje kao takav. Uistini iza svega toga leži jedna naročita koncepcija, da se ne bojim te reči kada se govori o Nušiću ja bih je izgovorio: ta je reč metafizika. U osnovi Nušićevog sveta ona se nalazi možda više no u osnovi sveta kakvog drugog pisca koji izgleda dublji, zamršeniji i nerazgovetniji.

Nušić shvata ličnosti kao neobično slabe. To su povodljive jogunice. Oni ne umeju da se odupru ni svojim navikama, balkanskim familiarnim navikama, ni svojim slučajnim željama, a ni drugima ako se drugi isprse. Metafizički te su ličnosti slabe, slabe po svojoj nemoći da se odupru. I takva jedna Nušićeva ličnost ne bi mogla naći ni načina ni prostora da se razvije, kada bi okolina bila jača, snažnija, kada bi bilo organizovanog otpora. Ali sve ličnosti koje meće Nušić na pozornicu pravljene su od iste suštine. I niko se tako reći ne protivi tuđem snu. Svaki živi i iživljuje svoj život, a drugi ga puštaju nešto zato što ih se ne tiče drugi čovek i što su i suviše zauzeti sobom, nešto zato što kao da smatramo na kraju krajeva da na ovom Balkanu koji je tako nesretan treba malo ostaviti ljude i sebi, a najviše možda još i iz radoznalosti i sevapa. Radoznalosti: Hajde da ga pustimo da vidimo šta će, kako će, dokle će. Sevap: pa i gori su bolje prolazili. Radoznalost je po neki put svirepo balkanska, ali dramatične evropske svireposti koja tera u akciju, koja ubrzava kretnju, koja traži od čoveka da sam sebe prevaziđe eto toga nema i čak bi bilo sa gnušanjem odbijeno.

Čiča Ilija koji je u svome pozorišnom radu bio epigon Nušićev a uostalom crpeo je iz sličnih raspoloženja, otišao je malo dalje u čarlamu i zavitlavanje. Ali i tu je ipak očuvana jedna blaga mera. Evropska pozornica poznaje ono razigravanje strasti, onu težnju da se sve pojača do nemogućnosti, do eksplozije, do krajnjih granica bića, do iskakanja iz rođene kože. Ta evropska tradicija koja je tako savršeno data u Šekspiru i koja čini da dobijamo najizrazitije momente, o kojima priroda nije pravila pretpostavku, jer njoj nije bio cilj vrhovna drama, ta evropska tradicija u suštoj je protivnosti sa našim navikama, našim krupnim inatom i žustrim sevapom, i radoznalošću, i žalbom za mladost, za bolest i za smrt. Mi ne tražimo od ljudi da sami sebe prevaziđu. U tome leži i mnogo balkanskog zdravog razuma koji je jedna od mnogobrojnih pouka iz Nušićeve scenske komike. Taj zdravi razum šta više udara i po junaštvu i po najvećim epskim vrednostima, ne odričući ih, Bože sačuvaj, ali dovikujući im: ne možemo i nećemo da budemo večito junaci, heroji, lapidarni mrgodnici, hoćemo stvaralačkog odmora, hoćemo nenaporne razuzurenosti, spavanja posle ručka, komoditeta i da velike fraze za neko vreme zaćute, jer nas nerviraju.

Pouka toga humora, njena vaspitna strana - po Bergsonu još; uvek, - ne bi bila u tome da se vekovne srpske vrednosti ponište, nego da se od njih odmorimo, da ih ne potrzamo kada im nije vreme, da ih ostavimo za onda kada će nam opet trebovati. Ja bih Nušića nazvao: odmorom od epopeje i zastankom u rešavanju neizbežnih pitanja Istoka i Zapada. A zar ne mislite da je taj odmor potreban? I ne samo odmor, nego i poštovanje prema velikom, koje se ostavlja na miru izvan svakidašnjice. Može se biti i potpuno drugog mnjenja, ali se mora shvatiti težnja jednog dela i najhrabrijih, i najvaljanijih da se zabave jednim lakim svetom slaboga otpora prema fantaziji, ćudi, ćefu, da se zabave jednim svetom u kome se na kraju krajeva živi gotovo bez odgovornosti i sa najmanjim naporom.

Možda je baš ovo pozorište koje ne priznaje heroje, pozorište - za heroje. Do ovog iskustva došli smo eksperimentalno!

Na kraju moram da govorim i o Kočiću. Ostavio sam ga na kraju, kao najsloženiji problem od sviju ovde pobrojanih.

Od Sterije nastao je kod nas niz pisaca koji se bave kao glavnim i osnovnim pitanjem: prosveščenijem tj. kako ćemo da usvojimo zapadnu kulturu. Za starog Getea problem je bio: kultura ili varvarstvo. Za nas pak, kako je to shvatio Sterija i drugi: prosveščenije ili potpuna nepismenost. Vuk Karadžić međutim mrzi "učene ljude" jer vidi kako oni kvare osnovne narodne vrednosti. Karadžić misli: što manje učen čovek, to bliži narodu, to bliži narodnoj stihiji. Karadžić je nesumnjivo verovao da je narod stvorio već dovoljno vrednosti, i da bi se od samih tih vrednosti mogla ostvariti jedna kultura. Karadžić je šta više želeo da mi i zakone i pravno mišljenje podredimo misli iz narodnih običaja. Za njim, u tome, nisu pošli: folklor je bio nedovoljan, da zameni pravno obrazovanje.

Malo je ljudi imalo čvrstu veru Vuka Karadžića. Čak i oni koji su obožavali narodnu stihiju, idealizovani narod iz umotvorina, i oni su uviđali neminovnost "prosveščenija". Ismejan je doduše do tragičnosti krivi način na koji je zapadna kultura dolazila do širokih masa: preko snobova, šarlatana, degenerika i nadri-učenosti.

U Bosni, naročito prema **Kočićevoj** viziji stvari - prosveščenije ne dolazi preko naših posrednika. Jer kakvi su da su - naši su. Nego dolazi preko tuđinske, okupatorske vlasti. I Kočić, koji već i inače mrzi tuđinsku vlast, mrzi i njeno prosveščenije. On svakako, ne veruje u narodnu stihiju onoliko kao Vuk Karadžić, potpomognut nemačkim romantizmom i okriljen Geteovim autoritetom. Samo, Kočić i ne stavlja pod diskusiju narodne vrednosti. Drugi ih stavljaju, i sumnjaju, bolno u njih, i vole ih, uz svu sumnju. Vuk Karadžić ne sumnja. Kočić pak, rekli bismo, mrzi prosveščenije, ne zato što se tu bori novo i antipatriarhalno doba sa patriarhalnim i voljenim - nego zato što ono dolazi od strane Austrije. Šta je draže jednome književniku nego li njegov rođeni jezik? A Austrija, svojim činovničkim galimatijasom, šta više kvari i sam narodni jezik i pravi od njega čudovište. Mrzeći Austriju kao Srbin, kao narodnjak, kao pretstavnik prostog puka, kao feodalni kmet - on je još i mrzi što mu kvari narodni jezik, najveću svetinju, najdragocenije blago.

U Kočićevoj "Sudaniji", malo poznatom satiričkom spisu gde se kvarež Austrije prikazuje u trovanju samoga gorskog i junačkog jezika srpskoga, - dati su potezi neverovatne vidovitosti, do danas još nerazjašnjeni. Pokazano je kako se gangrena uvlači pre svega preko samog izraza. Kolika je tu pouka i užasna intuicija! Samo su Rusi umeli da se osvete birokratiji podvrgavajući ruglu jezik birokrata, jezik ne kao način iskazivanja, nego kao najljući otrov, koji sve kvari i pretvara svakog u roba. No kod Rusa birokratski jezik zahvata male otseke zvaničnog Petrograda, i već u provinciji nije toliko otrovan, koliko komičan: narodni se jezik roguši, pobeđuje, postaje potpuno imun, i još lepši, zvonkiji, sočniji. Kod Kočića narodni jezik strada: nije stradalnik samo narod, nego čak i

narodni jezik, nije stradalnik samo ova generacija, nego i sve generacije koje su ostvarile jezik.

Kod Kočića ne buni se samo pisac, intelektualac, - koji bi se pod pritiskom prosveščenija bolno branio kao od poraza. Buni se jezik, buni se smrtno uvređeni narodni genije protivu koga je počinjena bogohulnost. Buni se, povlači se u sebe, u svoje čiste izvore i vrela. Gde su? Povlači se tako daleko, tako Duboko, tako skrovito, da ga čak ni pisac više ne može da pronađe dovoljno, iskaže dovoljno, iznese dovoljno. I same planine tužne su i turobne, i neće da pokažu svoje pravo lice, sakrile su ga, sve dok Austrija ne ustukne, sve dok je tu Austrija. I one su se povukle u sebe, uvukle u sebe.

Kod Kočića narodni genije povukao se, najnedokučnijom osekom. On nije iščezao. On je povučen negde daleko za strašnu i nemilosrdnu borbu poslednjeg obračuna: u nekim klancima za koje niko ne zna, u tajanstvenom, nedostupnom, - daleko i od sadašnjice, i od vremena - u čistom i obetovanom predelu, van staza i puteva. U ozarenom nadahnuću koje se ne kazuje, jer bi kazivanje bilo - prokazivanje, bilo izdaja...

* * *

Kod Sremca, kod Lazarevića, kao i kod Bore Stankovića najsmernija poražena patrijarhalna lepota izbegla je u "veselo carstvo poezije" [Njegoš tim izrazom proglašuje poeziju za nepromenljivu i neprolaznu]. Ona je za svagda spasena tu: većma vidljiva no život, u kome najdragocenija blaga ostaju tajna, a najčudesniji potezi haotični i nerazmršeni.

Kod Kočića, ne samo da je; van života i njegova domašaja nego i - van svake vidljivosti. Možemo samo da je naslućujemo, da u nju verujemo. Kočić ne dokazuje narod, on veruje u narod i to u tajni, nedokučni narod. Verovali su i drugi. Verovao je i Vuk. Ali svi oni, kao nekada sholastičari, (a gonjeni istom groznicom razloga), paralelno su dokazivali razumom, ono što su doživeli otkrovenjem: dogme svoje vere. Kočić se bojao da pribegne dokazima, on je zebao "od mnogo mišljenja", bojao se čak i umetnosti, kao od nekog eksperimenta koji bi mu mogao prekrojiti, dovesti u neki kroj - njegov narod. Pribojavao se:

(...Da i umetnost nije - "švapska"?).

____
Izvor: *Čardak ni na nebu ni na zemlji*, Beograd, 1938, str. 248-266.

Preuzeto sa sajta www.rastko.org.yu

BERIĆET

Oblaci, teški i naduveni, prekriše mesec. Kroz polje zastrto sluzavom tamom tumarao je beskućnik u potrazi za kakvim skloništem od kiše koja sve jače dobovaše po njegovom temenu natapajući dronjke, iscepane i bezoblične, što pokrivahu, s izuzetkom desetak većih rupa, njegovo mršavo telo. A zaklona nigde.

U nasumičnom tumaranju, čas na jednu, čas na drugu stranu, a možda i obrnuto, kao da mu proviđenje posla zid na koji nabasa na svom neodređenom putu kroz mrak. Opipavaše dugo, njemu se činilo satima, čvornovatim rukama po zidu, glatkom i hladnom, tražeći vrata. A vrata nigde.

U zaludnom traženju, čas na jednu, čas na drugu stranu, kao da neka viša sila poturi merdevine, hrapave i vlažne, pod njegove promrzle prste. Uspinjaše se uz njih, dugo, do otvora i drugih merdevina, sa unutrašnje strane postavljenih. I njima se spusti do dna. A tamo suvo.

Zavežljaj, vlažan i dronjav, stavi pod glavu, povuče rite preko leđa, pa zaspa. I spavaše bezbrižan i miran. Iz sna, ko zna o čemu, probudi ga dobovanje zrnevlja po usnulom licu. Izmaknu se pa pogleda na gore. Slapovi žita, žutog i jedrog, tekoše iz kamiona u silos. I kada se poslednje zrno skotrlja do dna, stajaše beskućnik, zabrinuta lica, u žitu do pasa. Crne slutnje navukoše mu se preko očiju.

Iz drugog kamiona, tek pristiglog, poteče zrnevlje zatrpavajući njegovo mršavo telo i kada poslednje zrno isteče, pšenica mu dodirivaše bradu. Naćulji uši, osluhnu, pa začu tutnjavu i brektanje pretovarenih kamiona što se približavahu silosu. Tri, možda i četiri kamiona, broj nije mogao tačno da odredi, bejahu spremna da svoju utrobu istresu u silos. I kada reka žita pokulja po njemu, razvedri se njegovo lice, brige se istopiše. Godina je bila berićetna.

Đorđe Otašević

**U privredi smo poslednji, a u sportu prvi.
Ne možemo u isto vreme biti
i u fabrici i na stadionu!**

Vita Teofilović

S L I K A NJ E

Dvije osrednje stranke formirale veću i plodotvorniju stranku. Neku vrstu hibrida. Formirale koaliciju. Dale koaliciji veće ime, ali su zadržale i svoja imena. Već na prvom sastanku koalicije jedan član prve stranke sjeo je u redove druge stranke. Prešao s lijeve na desnu stranu sale. Na drugoj sjednici dvojica dešnjaka prešli u ljevake. To je počelo da zbunjuje koalicione partnere naročito kod prebrojavanja glasova.

Na slijedećim sjednicama došlo je do još većeg miješanja unutar koalicije. To je trajalo sve dotle dok ne dođe na dnevni red tačka pod nazivom: *Zašto ljevaci prelaze na desnu, dešnjaci na lijevu stranu?* Otvorena je pismena rasprava i tada se vidjela opravdanost koalicije. Oni koji su pisali desnom rukom iz obe stranke prešli su na desnu, a oni koji su pisali lijevom na lijevu stranu. Poslije žestoke pismene diskusije i nekoliko napisanih replika zaključeno je da je koalicija opravdala svoje postojanje. Jer šta bi se desilo da u koaliciji nema toliko slobode i demokratije, pa da dešnjaci ne postanu ljevaci i obratno.

Ali problem je nastao kad su vođe stranaka morale da stanu pred kamere, da se rukuju i slikaju. Nikako nisu mogli da obojica istovremeno gledaju u kameru. Kad pruže jedan drugome ruku kamera jednome vidi leđa, a drugome lice. Taj problem je riješavan tako što je poslije sastanka dešnjak bio licem okrenut kameri, a ljevak leđima, poslije slijedećeg sastanka ljevak licem, a dešnjak leđima. Članovima i jedne i druge stranke, dok su gledali TV snimke sa konferencije za štampu postalo je sumljivo što ne vide lica obojice lidera istovremeno. Došlo i to na dnevni red. Ispostavilo se da je došlo do prevelikog i nedozvoljenog miješanja unutar koalicije što nije odgovaralo njenim izvornim principima. Trebalo je promjeniti lidera jedne koalicione stranke. Predloženo je da dešnjak podnese ostavku i da na njegovo mjesto izaberu drugog čovjeka, po mogućnosti ljevaka. Tome su se žestoko usprotivili članovi stranke čiji je lider bio dešnjak. Došlo je do preglasavanja. Dogovor nije postignut, ali gledaoci pred kamerama nisu ništa primjetili. Lideri su se slikali, srdačno rukovali i smješkali kao i ranije. Čak je rukovanje trajalo duže nego ranije, što ima svoje opravdanje. Jedan drugome su ispitivali puls. I tada se jednome vidjelo lice, a drugome leđa. Na istoj konferenciji za novinare, onome kome su gledaoci maločas gledali u leđa, sada su vidjeli lice. Dok su se koalicioni partneri rukovali, snimatelji su ih slikali s jedne, pa su onda prošli s druge strane. To je tako potrajalo sve dok snimateljima to nije dosadilo, pa su jednom, i to namjerno, koalicionim partnerima slikali samo leđa.

To je, naravno, izazvalo obostrane proteste i došlo na dnevni red koalicije. Došlo je do oštre rasprave i podjele među članstvom. Jedan je pitao:

"Ja pišem sa obe ruke, gdje ja pripadam?"

Predsjedavajući je rekao: "Ostani gdje si!"

Drugome se omaklo pa je pitao:

"Gdje pripada moj kolega, koji i lijevom i desnom krade?"

Rekoše i njemu: "Neka ostane gdje je!"

Onaj što je prvi pitao uložio je žestok protest. Smatrao je da je koalicija interesna stranka i da nije isto pisati i krasti sa obe ruke. Treći je ustao i predložio da se, u prvoj fazi, onaj što piše sa obe ruke udruži sa onim koji krade sa obe ruke. A u drugoj fazi će vidjeti kako će dalje, što najviše zavisi od toga šta će ostati nepokradeno. Četvrti je rekao da će u koaliciju sa međunarodnom zajednicom, jer i to je hibridna politička organizacija koja je puna provjerenih, vrsnih i poštenih kradljivaca. Peti je predložio da bi o svemu trebalo obavijestiti Visokog bečko-

sarajevskog sudiju, pa da on, ako nađe za shodno, poništi sve dotada pokradeno.

Došlo je do demokratskog glasanja. Jedni su bili, u principu za, drugi principijelno protiv, što je normalno, jer radi se o neprincipijelnoj koaliciji. Jedni su vukli u desnu, a drugi u lijevu stran(k)u. I lideri stranaka su morali glasati, ali se oko toga nisu usaglasili i došlo je do podrivanja unutar koalicije i njenog cijepanja. Formirana je nova podstranka u koju su ušli oni koji su se podjednako služili i lijevom i desnom rukom. Njima je svejedno s kim će u koaliciju, jer njihov lider može se slikati, tj. može se lako prilagoditi kamerama i međunarodnim namjerama, a da narod ne primjeti bilo kakav eventualni nesporazum i razdor unutar koalicije.

Kad je narod čuo za raspad koalicije, rekao je: "Tek kad se koalicija raspala vidimo kako su pošteno radili."

Živko Vujić

PRIJEM

Šetam pre neki dan, oporavljam se od Slave, kad pored mene minu grupa sjajnih, uglancanih automobila, a u njima gospoda sa smokinzima i "mašnom popreko" i dame sa sveže načinjenim punđama i belim rukavicama do iznad lakata. Prepoznah među njima svog drugara Rajka (po novom grof Rajkovsky) sa ženom mu Milevom. Odoše nekud u prvi sumrak.

Dođoh kući, dočeka me "rafalna paljba" žene o "sretnima, koje su gledale za koga će, koje će večeras biti u društvu prinčevskog para, slikati se sa njima….".

Naljuti me njena priča, a i šetnja me umorila, legoh neuobičajeno rano i - bez večere.

U snu se stvorih u kraljevskom Dvoru. U velikom salonu upaljena sva svetla, Prestolonaslednik sa princezom stoji na ulazu, jedan uglađeni mu predstavlja parove, koji ulaze odnekud spolja, slede rukovanja, osmesi "od uva do uva", a potom i fotografisanje sa Prestolonaslednikom i ženom mu. Sevaju blicevi, blješte sveže oprani zubi, dame uvrnule noseve, bodu nekako sa njima nekud u vis.

U jednom uglu salona, na nekakvom prevrnutom sanduku od municije, sede moj čukunđed Vidak opasan kožnim pojasom (koji je zvao "silav") i sed starac sa velikim, belim brkovima. Jedu kuvani krompir iz "plekanog" tanjira, smoče salatu od sitno seckanog belog luka u ulju (koju je čukunđed zvao "saransak") i potežu rakiju iz ulubljene vojničke čuture.

U salon ulazi moj drug Rajko sa ženom mu Milevom, klanjaju se duboko domaćinu i domaćici, a onaj uglađeni napadno glasno deklamuje:

"Gospodin grof Rajkovsky, sa gospođom".

Iz ugla moj čukunđed Vidak na sav glas orga:

"Rajko, unuk poslednjeg gradskog amalina, bivši partijski sekretar, koji je uvek i svuđe rado (i temeljno) isticao svoje "socijalno" poreklo i žena mu Mileva kći pandura, doduše, kažu, dobrog pandura".

Svi se prave da ne čuju, starac uz mog čukunđeda se zacenuo od smeha, nateže rakiju iz čuture, a potom širokim pokretom ruke rukavom briše one velike, potpuno bele brkove.

Uđe u salon sledeći par, onaj uglađeni opet glasno deklamuje:

"Gospodin Kadrić, fabrikant i biznismen, sa gospođom".

Čukunđed nateže iz čuture i galami:

"Sin Prvoborca, čiji ćaća za života Spomenicu nije nikada skidao, imanje stekao "po sile", drugujući i šurujući sa onima, koji ti ime izbrisaše sa glavne ulice i skloniše sve knjige, u kojima se to ime spominje".

Starac sa belim brkovima naspram mog čukunđeda orlovskim pogledom gleda čas u Kadrića, čas u Prestolonaslednika, maše glavom i preti im prstom.

Opet se svi prave da ne čuju, prijem se nastavlja.

"Gospodin Cacić, ugledni trgovac nekretninama, dobročinitelj i mecena, sa gospođom", deklamuje dalje onaj uglađeni.

"Vasa-Šloser", bobonja iz ugla moj čukunđed Vidak, "najprije seoska, pa onda gradska fukara, mal stekao isto kao i onaj prije njega, dobro podbačajući one, što zabraniše i vjeru i svaku istoriju, koja počinjaše prije njih samih".

Čiča sa velikim belim brkovima ustaje, prilazi Prestolonasledniku, viče nešto na njega, ovaj ne reaguje, samo rukom ovlaš dotače ivicu okovratnika i skloni sa čela pramen kose.

Uđoše i poslednji gosti, Prestolonaslednik najpre nešto govori, potom se svi zajedno fotografišu, konobari u frakovima posložiše piće, salon ispuni muzika, poče bal.

Za onim sandukom moj čukunđed Vidak i onaj starac se zagrlili, stavili prst u uvo i na sav glas "grokte" nekakvu pesmu o "Varcar-vakufu".

Priđoh čukunđedu Vidaku, ljut što kvari ovako lepu zabavu, rešen da ga dobro ispsujem, što se ovako ponaša. Razoruža me osmehom, pridiže se, stavi kapu, uze me pod ruku, primače me onom starcu sa velikim belim brkovima i reče:

"Ovo je moj čukun-unuk, ne gledaj mu brkove, počele su i žene brkove da nose, a pantalone su mu mokre za to što, k`o i ja, sav život uz vjetar piša, pa se, da izvineš, skvasio, ko dijete, kada se opogani".

"A ovo je", predstavlja mi čukunđed starca sa velikim belim brkovima, "moj ratni drug Petar Mrkonjić, sa kojim sam ratovao 1878. po Bosni, dosta smo jada zajedno viđeli".

Starac sa belim brkovima ustaje, pruža mi ruku, nudi mi čuturu iz koje dobro potegoh, obuzela me nekakva studen od dodira hladnih, staračkih ruku.

"Kako napreduje moj spomenik, hoće li skoro?", pita me starac sa velikim belim brkovima.
"Hoće, ako ovi, što su noćas ovde, odreše kese, a imaju odakle, zasigurno", odgovaram uplašeno.
"Pa što ne dreše, oca im jebem", pita moj čukunđed-Vidak i ljutito trepće.
"Pa čekaju, đede, dok se vlast utvrdi, dok budu sigurni da će trajati", sklanjam ja pogled od đeda.
"A je li ovo onaj što je sa onog drveta izvirivao ko će pobediti na sledećim izborima" pita čukunđed, pokazujući na mog drugara Rajka (po novom grof Rajkovsky).
"Jeste đede, taj je i ako pobede oni, što su prošli put izgubili, prvi će krenuti da

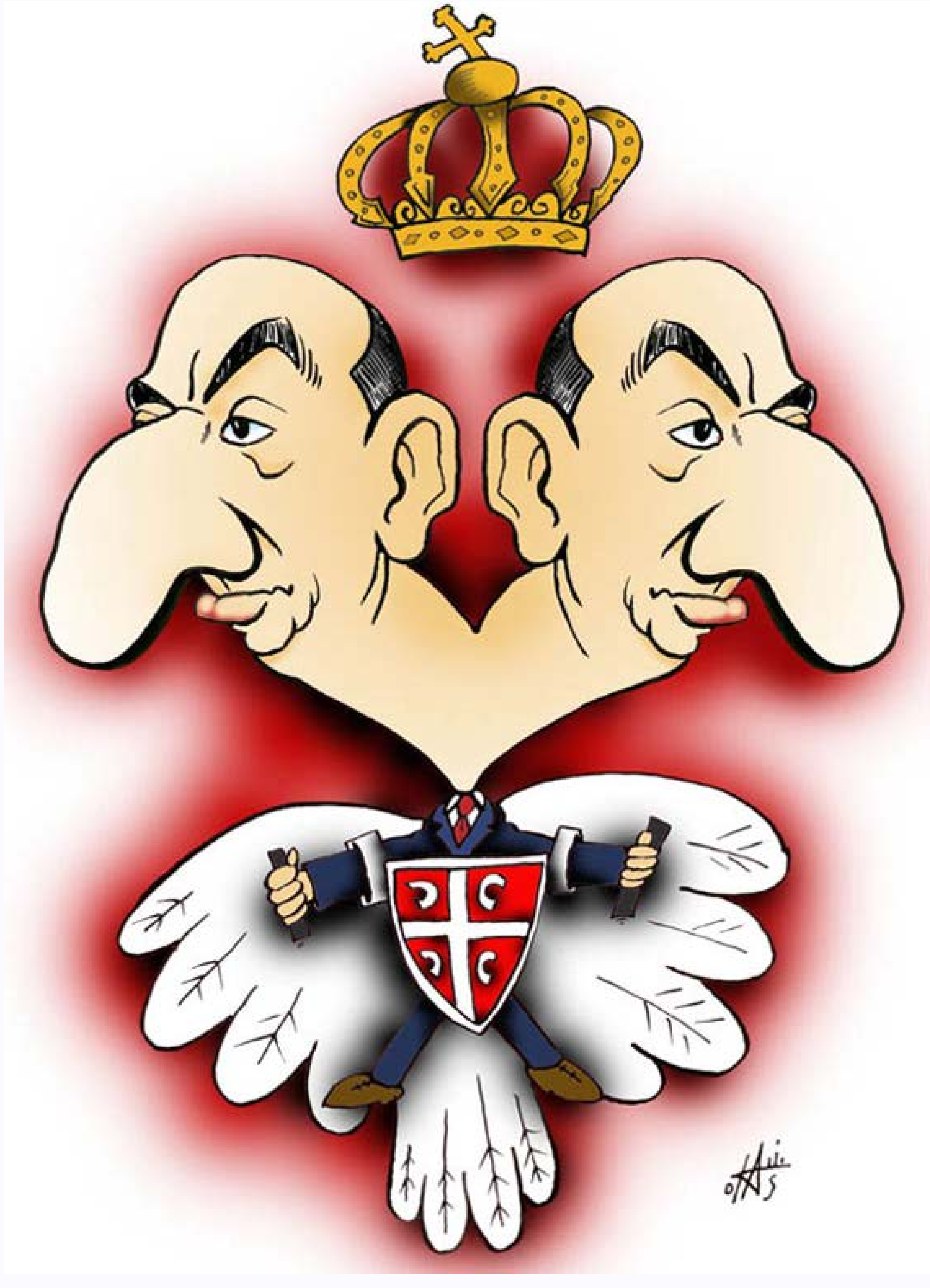
sruši i ono postolje za spomenik, koje je već gotovo", odgovram ja bojažljivo.

Zgledaše se starci, romore nešto o "pogani od pogani, što obruka i deveto koljeno…", nategoše iz one čuture i - nestadoše.

Probudih se sav u znoju i skršen. Na putu do posla sretoh mog drugara Rajka (po novome grof Rajkovsky), mahao mi je nekakvom fotografijom u prolazu, nisam imao snage da stanem i pogledam. I onako sam znao šta ću videti.

Moram danas čukunđedu Vidaku sveću upaliti.
A i sebi, i svima nama.
Za svaki slučaj.

Duško Radočaj

PO ZAKONU

Odgurnem dva-tri penzionera, srušim jednu babu, munem laktom trudnicu što mi se namestila ispred nosa i bez ikakvih problema uđem u tramvaj. Ništa lakše. Jedan stepenik, drugi stepenik i već si unutra. Ali dalje ni makac. Namestila se gospoda na vrata, tata im ih je kupio, šta li, pa ne daju da se prođe. I još nešto gunđaju. Ne valja vlada, ne valja ono, ne valja ono. Izdali, prodali, upropastili. Ma nije nego! A kad spomenuše predsednika, meni prekipe. Ja sam tolerantan čovek, pravi demokrata, ali šta je mnogo - mnogo je. Izvadim revolver pa, za početak, upucam penzionera što se žalio da će umreti od gladi. Kao, penzija mu kasni. Leži na podu, malo prokrklja te se umiri. Pitam ga lepo je li gladan. Ćuti. Znači da nije. A malopre mi je kukao na skupoću. Lažovčina jedna. Onda ispalim dva metka u stomak trudnici što se jadala da neće imati para pelene bebi da kupi. Pitam je da li će imati para da kupi pelene. Ona samo nešto propmrlja. Krhlj, ufhrr, tako nešto. Nisam neki stručnjak za jezik, priznajem, ali to uopšte ne liči na "da". Uopšte ne liči. Pitam putnike, srpski, da me ceo svet razume, jesu li oni čuli potvrdan odgovor. Mogli su da iznesu svoje mišljenje, slobodno, demokratski. Nije ovo tamo neka zemlja. Ali niko nije čuo da je rekla "da". Znao sam to i ja, ono uopšte nije ličilo na "da", ali sam hteo da se to pitanje demokratski raščisti. Kakva lažljivica! I gde ona da vaspitava dete! A posle mi krivimo omladinu.

Iz sabijene gomile šćućurenih putnika izvučem profesora kojeg je, kako reče, sramota da u izlizanom kaputu ide u školu. Nabijem mu revolver u usta pa ga pitam zašto nije kupio novi kaput. Tolike prodavnice, ali njega mrzi. Neće, gospodin, da se pomuči da prošeta po radnjama. Gurnem mu cev dublje u grlo pa ga priupitam ide li on u starom kaputu samo zato što je ljenj da obilazi prodavnice i kupi novi. I on bez razmišljanja klimnu glavom. Znao sam to i ranije, ali sam hteo da se i ostali uvere. Muškarci su lenji kada treba obilaziti radnje, razumem ja to, ali mu ipak sasuh tri metka u grlo. Ne može se nekažnjeno lagati. Nismo mi tamo neka zemlja gde svako laprda šta mu padne na pamet. Mi pazimo i štitimo svoje građane.

Izađoh iz tramvaja baš zadovoljan. A na stanici ljudi opet nešto gunđaju. Vidim ja da se mora delovati šire. Njima neko sa strane puni glavu, to je više nego očigledno, ali zakon se mora poštovati. Izvadim revolver, nabijem metak u cev, ali neka sumnja mi zaustavi ruku. Da li je to pravo rešenje? I nije. Naravno da nije. Nismo mi tamo neka zemlja u kojoj se kršenje zakona suzbija na primitivan način. Pa odem kući po mitraljez.

Đorđe Otašević

JEDINI ŽIVOT

Nisam mnogo obraćao pažnju na frigidnost svoje žene. Jednostavno sam se navikao. Takva je bila kad smo se zabavljali, takva je bila kad smo se venčali, i takva je ostala posle petnaest godina braka. Ona je bila dobra majka, dobra domaćica, dobar prijatelj, i smatrao sam da se ne može imati baš sve.

Sudbonosne večeri ležali smo u bračnom krevetu sa namerom da ga koristimo kao i do sada - isključivo za spavanje.

Obuzet svojim problemima, nehotice sam se naglas preslišavao o količini para koje sam potrošio na registraciju auta.

I desilo se čudo neviđeno!

Moja potpuno hladna i uzdržana supruga počela je naglo da se uzbuđuje. Što sam ja više navodio cifre i troškove, to se ona uzbuđivala sve više i više. Prosto je kipela od uzbuđenja. Ne želim da krijem, to je bila najerotičnija noć u našem dotadašnjem braku.

I od te noći se naš seksualni život promenio iz korena. Koristeći novo iskustvo, ja bih obično počinjao predigrom, čitajući joj račun za smeće, račun za vodu i račun za građevinsko zemljište. Zatim bih krenuo oštrije, sa računom za telefon i računom za grejanje. Kada bih je totalno popalio kamatama za neplaćene račune i porezom na stan, dolazio je vrhunac, sa računom za struju.

Ne želim da krijem, naš seksualni život je svakim danom sve bolji i bolji. Samo što nam je to ujedno i jedini život.

Slobodan Simić

NADA

Godinama sam tvrdio da je vladar A loš. Njegovi protivnici B i V, činilo mi se, sasvim su drugačiji. Moja devojka je mislila suprotno. Da se ne bismo svađali, ona je otišla u inostranstvo. Tamo se kurvala i zaradila mnogo para.

Sada su B i V na vlasti. Vidim da sam bio u zabludi. Mislim da su isti kao i svrgnuti vladar A. Moja devojka ne misli ništa. Promenila je pol i otišla u manastir. Muški, naravno. Ja sam i dalje muškarac jer nemam para za operaciju. Zato, može se reći, nemam više ni devojku. Moja bivša devojka me sada ne voli jer više nije devojka i ne voli muškarce. Dugo sam patio zbog ove neuzvraćene ljubavi. Onda sam prestao da patim - javila se nada da ću ponovo biti sa svojom bivšom devojkom. Novi lider G svaki dan je sve jači. Kada dođe na vlast, čvrsto je obećao, svi ostavljeni muškarci će, potpuno besplatno, dobiti silikonske grudi.

Đorđe OTAŠEVIĆ

Žena može lako privući pažnju muškarca. Dovoljno je da ućuti.

—

Da joj je na vreme kupio usisivač ne bi postala veštica.

—

Svakom muškarcu od akcije potrebna je žena od akcije. Da počisti za njim.

Vesna Denčić

SKRETNIČAR

Stranac je bez daha stigao na pustu stanicu, Veliki kofer, koji niko nije hteo da ponese, izvukao mu je i poslednji delić snage. Obrisao je lice maramicom i, sa dlanom iznad očiju, posmatrao je šine koju su se gubile u daljini. Zadihan i zamišljen, pogledao je na sat: upravo je pokazivao vreme kada bi voz trebalo da naiđe.

Neko, ko se stvorio bogzna odakle, blago ga je potapšao po ramenu. Okrenuvši se, stranac se našao licem u lice sa jednim starčićem čiji je izgled neodređeno podsećao na izgled železničara. U ruci je nosio crveni fenjer, toliko mali da je pre ličio na igračku. Starčić je posmatrao stranca smešeći se, dok mu se ovaj obraćao željan da čuje njegov odgovor:

- Izvinite, da li je voz već otišao?
- Jeste li odavno u ovoj zemlji?
- Moram odmah da krenem. Sutra neodložno moram da budem u T.
- Vidi se da uopšte nemate pojma šta se događa. Ovog trenutka morate najhitnije da potražite smeštaj u konačištu za putnike - i pokaza rukom na neku čudnu pepeljastu građevinu koja je ličila na robijašnicu.
- Ali ja ne želim konačište, želim da otputujem vozom.
- Iznajmite odmah sobu, ako ih uopšte ima. U slučaju da možete do nje da dođete, iznajmite je na mesec dana, izaći će vam jeftinije, a bićete i bolje usluženi.
- Vi ste ludi? Ja moram sutra neizostavno da stignem u T.
- Iskreno govoreći, trebalo bi da vas u vašem interesu napupstim. Međutim, ipak ću vam dati neka obaveštenja.
- Molim vas...
- Ova zemlja je poznata po železnicama, kao što znate. Do sada ih nije bilo moguće valjano organizovati, ali su zato učinjene velike stvari u pogledu objavljivanja maršruta i izdavanja karata. Redovi vožnje obuhvataju i povezuju sva mesta u zemlji; izdaju se karte čak i za najmanja i najudaljenija sela. Jedino još preostaje da vozovi učine ono što stoji u redovima vožnje, odnosno da zaista prođu kroz te stanice. Stanovnici zemlje to i očekuju; a do tada, prihvataju nedostatke u uslugama, a njihovo rodoljublje im ne dopušta da na bilo koji način ispolje svoje nezadovoljstvo.
- Ali, postoji li neki voz koji prolazi kroz ovaj grad?
- Potvrditi to, značilo bi reći izvesnu netačnost. Kao što i sami možete da primetite, šine postoje, mada su malo oštećene. Na pojedinim mestima one su jednostavno naznačene na zemlji dvema crtama izvučenim kredom. Uzimajući u obzir sadašnje prilike, nijedan voz nije obavezan da prođe ovuda, ali ništa mu ne stoji na putu da to učini. U svom životu, ja sam video mnoge vozove kako prolaze, a upoznao sam nekoliko putnika koji su čak uspeli i da ih uhvate. Ako budete pristojno i strpljivo čekali, možda ću upravo ja imati tu čast da vam pomognem da se popnete u jedan lep i prostran vagon.
- Da li će me taj voz odvesti do T.?
- A zašto ste zapeli da stignete baš u T.? Trebalo bi da budete srećni ako uopšte uspete da uhvatite bilo kakav voz. Kada jednom budete u vozu, vaš život će, u svakom slučaju, poći nekim pravcem. A zar je važno da taj pravac vodi baš u T.?
- Ali, ja imam ispravnu kartu za T. Logično je, valjda, da budem i odveden do tog mesta, zar ne?
- Svak bi rekao da ste u pravu. U konačištu za putnike možete da razgovarate sa osobama koje su preduzele sve mere predostrožnosti vadeći silne količine karata. Opšte je pravilo da predostrožni ljudi kupuju karte za sve tačke ove zemlje. Ima ih koji su na karte potrošili čitavo bogatstvo...
- Verovao sam da mi je potrebna samo jedna karta da bih stigao u T. Pogledajte, molim vas...
- Sledeća deonica nacionalnih železnica biće izgrađena od novca samo jedne jedine osobe, koja je potrošila ogroman kapital kupujući povratne karte za železnički put čije planove, koji uključuju i tunele i mostove, inžinjeri preduzeća nisu još ni odobrili.
- Ali, voz koji prolazi kroz T., da li on već saobraća?
- Ne samo taj. Istinu govoreći, ima mnogo vozova u ovoj zemlji i putnici mogu da ih koriste relativno često, ali moraju da uzmu u obzir da ovde nije reč o nekom formalnom i definitivnom saobraćaju. Drugim rečima, penjući se u voz, niko ne očekuje da bude odveden u mesto koje želi.
- Kako je to moguće?
- U silnoj želji da služi građanima, preduzeće mora da pribegne određenim očajničkim merama. Pušta da vozovi prolaze kroz neophodna mesta. Tim ekspedicionim kompozicijama potrebno je katkada nekoliko godina da prevale put, dok život putnika trpi određene preobražaje. Smrtni slučajevi nisu nikakva retkost u takvim okolnostima, ali preduzeće, koje je sve predvidelo dodaje tim vozovima po jedan vagon-kapelu i jedan vagon-groblje. Razlog za ponos vozovođa je da polože telo nekog putnika - luksuzno balsamovano - na peron stanice koja je upisana u karti. U nekim slučajevima, ti vozovi idu prugama kojima nedostaje po jedna šina. Čitava jedna strana vagona tužno podrhtava od udaraca točkova o drvene pragove. Putnici koji putuju prvom klasom - to je druga u nizu predostrožnosti kojima je preduzeće pribeglo - sede na onoj strani na kojoj ima šina. A putnici druge klase trpe udarce pomireni sa sudbinom. Ali ima deonica gde nedostju obe šine; tamo svi putnici trpe podjednako, sve dok se voz potpuno ne raspadne.
- Bože sveti!
- Vidite: selo F. je nastalo zahvaljujući jednoj od tih nesreća. Voz je došao do neprohodnog zemljišta. Usled peska, točkovi su utonuli sve do osovina. Putnici su proveli toliko vremena zajedno da su se iz uobičajenih nevažnih razgovora rodila tesna prijateljstva. Neka od tih prijateljstava su ubrzo prerasla u idile, a rezultat je F., napredno selo prepuno nestašne dece koja se igraju sa ubuđanim ostacima voza.
- Gospode Bože, ja nisam stvoren za takve doživljaje!
- Ono što je vama potrebno, to je da polako smirite svoj duh; možda ćete uspeti da postanete heroj. Verujte da se ukazuju prilike da putnici pokažu svoju hrabrost i spremnost za žrtvovanje. Ne tako davno, dve stotine bezimenih putnika ispisali su jednu od najslavnijih stranica naše železničke istorije. Desilo se da je u toku probnog puta mašinista blagovremeno upozorio putnike na ozbiljan propust onih kojii su gradili deonicu. Nedostajao je most koji bi vodio preko dubokog ponora. Elem, mašinista se, umesto da krene nazad, obratio putnicima, koji su uložili napor da se produži napred. Pod njegovim energičnim rukovodstvom voz je bio rastavljen na delove i, deo po deo, na ramenima prenesen na drugu stranu ponora. Na opšte iznenađenje, njegovim dnom proticala je hučna reka. Ishod poduhvata je bio preko

svakog očekivanja tako da je preduzeće definitivno odustalo od izgradnje mosta, zadovoljavajući se time da napravi privlačan popust putnicima koji imaju hrabrosti da se suoče sa tom dopunskom nelagodnošću.
- Ali ja sutra neizostavno moram da stignem u T.!
- Odlično! Dopada mi se što ne odustajete od svog plana. Vidi se da ste čovek od uzbuđenja. Za sada se smestite u konačište i uhvatite prvi voz koji naiđe. Ali, pripazite: hiljadu osoba će nastojati da vas spreči u tome. Kada stigne kompozicija, nervozni od preterano dugog čekanja, putnici izlaze iz konačišta u gomili i bučno zauzimaju stanicu. Svojim neverovatnim nedostatkom učtivosti i razboritosti vrlo često izazovu nesreće. Umesto da se mirno i po redu penju u voz, oni nastoje da prignječe jedni druge; u najmanju ruku, onemogućavaju sebi da se ikada popnu u voz, a voz odlazi ostavljajući ih razbesnele na staničnim peronima. Putnici, iscrpljeni i besni, proklinju nedostatak vaspitanja, dugo se vređaju i uzajamno udaraju.
- A policija ne interveniše?
- Pokušalo se sa organizovanjem po jedne policijske jedinice na svakoj stanici, ali nepredvidljiv dolazak vozova učinio je takvu službu beskorisnom i preskupom. A ima i još nešto: ubrzo se pokazalo koliko su pripadnici takvih jedinica podmitljivi, jer su počeli da štite ulazak u voz isključivo bogatim putnicima koji su u zamenu za tu uslugu davali sve što su nosili sa sobom. Tada je odlučeno da se problem nekako reši osnivanjem naročite vrste škola u kojima bi se budući putnici učili pristojnosti i dobijali časove odgovarajućih vežbi. Tamo ih uče kako se pravilno ulazi u kompoziciju, čak i ako je ona u pokretu ili u velikoj brzini. Takođe im daju neku vrstu oklopa, da im ostali putnici ne polome rebra.
- Ali, ako neko uđe u voz, da li je on time pošteđen novih teškoća?
- Zavisi. Jedino vam preporučujem da dobro obratite pažnju na stanice. Može se desiti da poverujete da ste stigli u T., a da to, u stvari, bude samo iluzija. Da nekako normalizuje život u prepunim vagonima, preduzeće je bilo prinuđeno da upotrebi izvesna sredstva. Ima stanica koje su obične kulise: sagrađene usred pustinje, one nose naziv nekog važnog grada. Ali, dovoljno je malo obratiti pažnju, pa da se otkrije prevara. Te stanice su kao kulise u pozorištu, a osobe na njima napunjene su strugotinom. Vremenske nepogode lako razobličavaju te lutke, ali ponekad su one savršena slika stvarnosti: nose na licu znake beskonačnog umora.
- Na sreću, T. nije daleko odavde.
- Ali, u ovom trenutku nedostaju nam direktni vozovi. Međutim, nije isključeno da ćete stići tamo baš sutra, kao što želite. Organizacija železnica, iako ima mnogo nedostataka, ne isključuje mogućnost putovanja bez presedanja. Vidite, ima ljudi koji čak nisu ni primetili šta se dešava. Kupuju karte za T. Dođe voz, uđu i sledećeg dana čuju kako kondukter uzvikuje: "Stigli smo u T." Bez preduzimanja ikakvih prethodnih mera predostrožnosti putnici silaze i nađu se baš u T.
- Mogu li sa svoje strane nešto da učinim da do toga dođe?
- Naravno da možete. Međutim, ne zna se da li će vam to nešto pomoći. U svakom slučaju, pokušajte. Uđite u voz sa tačnom zamisli da ćete stići u T. Ne razgovarajte ni sa kim od putnika. Mogli bi da vas pokolebaju svojim pričama o putovanjima, pa čak i da vas prijave vlastima.
- Ma šta to govorite?
- Usled sadašnjeg stanja stvari, vozovi su puni špijuna. Ti špijuni, dobrovoljci su najvećem broju slučajeva, posvećuju svoj život tome da štite konstruktivni duh preduzeća. Ponekad čovek ne zna šta govori i govori tek da bi nešto govorio. Ali, oni odmah dokuče svaki mogući smisao koji bi mogla da ima rečenica, koliko god ona bila obična. Iz najnevinijeg komentara kadri su da izvuku zaključak koji osuđuje. Ako vi učinite ma i najmanju nesmotrenost, bićete odmah i bez ikakvog objašnjenja uhapšeni: ostatak života provešćete u jednom vagonu-zatvoru ili će vas naterati da siđete na nekoj lažnoj stanici, zagubljenoj u šumi. Putujte puni poverenja, uzmite najmanju moguću količinu hrane i ne silazite na peron pre nego što u T. ne ugledate neko poznato lice.
- Ali, ja u T. ne poznajem nikoga.
- U tom slučaju udvostručite mere predostrožnosti. Uveravam vas da ćete na putu biti izloženi velikim iskušenjima. Ako gledate kroz prozor, izložićete se opasnosti da padnete u zamku neke fatamorgane. Prozori su vešto opremljeni dijapozitivima koji u duši putnika izazivaju raznovrsne iluzije. Nije potrebno da čovek bude slab pa da u njih zapadne. Izazivajući buku i pokrete, izvesni aparati kojima se upravlja iz lokomotive stvaraju utisak da voz stoji u mestu, dok putnici kroz prozor posmatraju primamljive pejzaže.
- A kakav je cilj svega toga?
- Preduzeće to radi sa jednim zdravim ciljem da smanji nemir putnika i da, što je moguće više, neutrališe utiske premeštanja. Nastoji se da se u rukama jednog svemogućeg preduzeća, jednog dana, putnici potpuno prepuste sreći i da im više ne bude važno kuda idu i odakle dolaze.
- Vi ste mnogo putovali vozovima?
- Ja sam, gospodine, samo skretničar. I, da kažem istinu, ja sam penzionisani skretničar, a ovde ponekad dolazim samo da se setim dobrih vremena. Nisam nikada putovao, niti to želim. Ali, putnici mi svašta pričaju. Znam da su, osim sela F., vozovi stvorili i mnoga druga naselja, onako kako sam vam ispričao. Dešava se ponekad da službenici voza izdaju tajanstvena naređenja. Pozivaju putnike da iziđu iz vagona, najčešće pod izgovorom da se dive lepotama određenog predela ili mesta. Govore im o pećinama, slapovima ili o slavnim ruševinama: "Petnaest minuta da biste se divili toj i toj pećini", kaže ljubazno kondukter. Kada se putnici nađu na određenoj udaljenosti, voz pobegne punom parom.
- A putnici?
- Lutaju neko vreme, izgubljeni, od jednog mesta do drugog, ali na kraju se okupe i naprave koloniju. Ta nepreviđena zaustavljanja se vrše na odgovarajućim mestima, daleko o bilo kakve civilizacije, i sa dovoljno prirodnih bogatstava. Tamo ostavljaju izabrane grupe uglavnom mladih ljudi, sa dosta žena. Zar se vama ne bi dopalo da ostatak svojih dana provedete na nekom živopisnom nepoznatom mestu, u društvu neke mlade devojke?

Starčić je namignuo i pogledao putnika šeretski, smešeći se i pun dobrote. U tom trenutku se začuo udaljen zviždu. Skretničar je uznemireno poskočio i počeo svojim fenjerom da daje smešne i nesređene znake.

- To je voz? - upita stranac,

Starac je počeo sumanuto da trči po šinama. Kada se našao na određenoj udaljenosti, okrenuo se i uzviknuo:

- Imate sreće! Sutra ćete stići u svoju čuvenu stanicu. Kako ste rekli da se zove?
- X.! - odgovori putnik.

U tom trenutku starčić se raspršio u jutarnjoj svetlosti. Ali crvena tačka fenjera nastavila je da trči i preskače pragove, nerazumno, u susret vozu.

U dnu vidika, lokomotiva se približavala poput nekog bučnog događaja.

Huan Hose Areola

ETNA | Naslovna | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 10 | 11 | 12 | 13 | 14